

Crna Gora
Projekat olakšavanja transporta i trgovine na Zapadnom
Balkanu
Projektna Faza 2

(Dodatno finansiranje)
P 173620

Okvirna politika preseljenja
(RPF)

April 2026

Sadržaj

Sadržaj	2
Akronimi	3
Prilozi	3
Rječnik pojmova	4
A. Uvod	6
B. Ciljevi i opis projekta	7
IDENTIFIKACIJA KOMPONENTE PROJEKTA KOJE MOGU ZAHTIJEVATI FIZIČKO RASELJAVANJE ILI OTKUP ZEMLJIŠTA	8
C. Osnovni principi koji definišu preseljenje.....	10
D. Pravni i regulatorni okvir.....	12
E. Priprema Akcionog plana preseljenja.....	14
F. Konsultacije i objavljivanje informacija.....	16
JAVNE KONSULTACIJE	16
JAVNE KONSULTACIJE U VEZI SA OVIM RPF.....	17
EVIDENCIJA UKLJUČIVANJA ZAINTERESOVANIH STRANA	17
G. Monitoring i evaluacija.....	18
H. Žalbeni mehanizam	18
PODNOŠENJE PRITUŽBE	18
PROCEDURA	19
MONITORING I IZVJEŠTAVANJE O PRITUŽBAMA.....	20
SERVIS SVJETSKE BANKE ZA PRITUŽBE.....	21
I. Budžet i finansiranje preseljenja	21
Prilog A: Spisak pružnih prelaza, njihov trenutni nivo bezbjednosti i planirane projektne aktivnosti .	22
Tabela 1: 22 PRUŽNA PRELAZA.....	22
Tabela 2: IZGRADNJA DVA POTHODNIKA I ALTERNATIVNOG PUTA.....	25
Prilog B: Fotodokumentacija pružnih prelaza koji će biti predmet unaprjeđenja i rekonstrukcije	26
Zadatak 2: Lokacije pothodnika u Spužu, alternativni put duž željezničke pruge od raskrsnice Sekulići do raskrsnice Ždrebaonik na pruzi Nikšić–Podgorica, kao i pješački pothodnik na željezničkom stajalištu Aerodrom, sa fotodokumentacijom postojećeg stanja na terenu	37
Prilog C: Ostali zakoni i propisi koji utiču na nedobrovoljni otkup zemljišta i preseljenje	40
Prilog D: Matrica prava za naknade (RAP)	44
Prilog E: Formular za žalbe (za javnost).....	45

Akronimi

AF	Dodatno finansiranje
CFD	Centralni kanal za povratne informacije
E&S	Ekološki i socijalni
ESF	Okvir za upravljanje ekološkim i socijalnim aspektima
ESS	Ekološki i socijalni standardi Svjetske Banke
ESS5	Ekološki i socijalni standardi o otkupu zemljišta, ograničenjima korišćenja zemljišta i nedobrovoljnom preseljenju
EU	Evropska Unija
GM	Žalbeni mehanizam
GRM	Mehanizam za rješavanje žalbi
GRS	Servis za rješavanje žalbi
LGD	Lokalni punkt(ovi) za žalbe
MS	Ministarstvo saobraćaja
MF	Ministarstvo finansija
NSW	Nacionalni jedinstveni okvir
PAP	Lica pogođena projektom
PIU	Jedinica za implementaciju projekta
RLC	Putni prelaz preko željezničke pruge (pružni prelaz)
RAP	Akcionni plan preseljenja
RP	Resettlement Plan
RPF	Okvirna politika preseljenja (ovaj dokument)
SEL	Evidencija uključivanja zainteresovanih strana
SSTP	Program za bezbjedan i održiv transport
SB	Svjetska Banka

Prilozi

- Prilog A: Spisak pružnih prelaza, njihov trenutni nivo bezbjednosti i planirane projektne aktivnosti
- Prilog B: Foto log pružnih prelaza koji će biti predmet unaprjeđenja i rekonstrukcije
- Prilog C: Ostali zakoni i propisi koji utiču na nedobrovoljni otkup zemljišta i preseljenje
- Prilog D: Matrica prava na naknade (RAP)
- Prilog E: Formular za žalbe (za javnost)

Rječnik pojmova

KRAJNJI DATUM ZA STICANJE PRAVA NA NAKNADU („CUT-OFF DATE“)	Krajnji datum biće dan početka popisa imovine među vlasnicima čija imovina će biti predmet eksproprijacije. Ukoliko lice(a) zauzmu područje projekta nakon krajnjeg datuma, neće imati pravo na naknadu i/ili pomoć u preseljenju. Takođe, stalna sredstva (kao što su izgrađeni objekti, usjevi, voćnjaci i šumske parcele) uspostavljena nakon krajnjeg datuma neće biti predmet naknade. Ministarstvo saobraćaja će unaprijed objaviti obavještenje o moratorijumu u lokalnim novinama, informišući o pokretanju postupka eksproprijacije. Krajnji datum će takođe biti javno objavljen na oglasnim tablama u lokalnim zajednicama i relevantnim opštinama, kao i na konsultativnim sastancima, uz odgovarajuće objašnjenje. Ove informacije će uključivati upozorenja da lica koja se nasele u projektnom području nakon krajnjeg datuma mogu biti uklonjena i da ulaganja nakon tog datuma neće biti nadoknađena.
EKONOMSKO RASELJAVANJE	Obuhvata svaki gubitak izvora prihoda ili sredstava za život kao rezultat pribavljanja zemljišta ili ograničenja pristupa resursima (zemljište, voda ili šuma) usljed implementacije Projekta, bez obzira na to da li pogođena lica moraju da se presele na drugu lokaciju ili ne.
PRAVA NA NAKNADU	Pravo na naknadu i druge oblike pomoći u skladu sa Zakonom o eksproprijaciji i ovim Okvirom politike preseljenja, u odgovarajućoj kategoriji podobnosti.
EKSPPROPRIJACIJA	Postupak kojim javni organ, uz naknadu, zahtijeva od lica, domaćinstva ili zajednice da ustupi prava na imovinu (zemljište i objekte) koju posjeduje ili koristi, na osnovu prava javnog interesa.
PRINUDNO ISELJENJE	Odnosi se na trajno ili privremeno uklanjanje protiv volje pojedinaca, porodica i/ili zajednica iz kuća i/ili sa zemljišta koje koriste, bez obezbjeđenja i pristupa odgovarajućim oblicima pravne i druge zaštite, uključujući sve primjenjive procedure i principe u ovom RPF-u. Primjena eksproprijacije ili sličnih ovlašćenja neće se smatrati prisilnim iseljenjem ukoliko je u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i odredbama ovog RPF-a i sprovodi se uz poštovanje osnovnih principa pravičnog postupka.
NEDOBROVOLJNO PRESELJENJE	Odnosi se na uticaje preseljenja povezane sa projektom, u kojima pogođena lica nemaju pravo da odbiju pribavljanje zemljišta ili ograničenja korišćenja zemljišta, fizičko raseljavanje (preseljenje, gubitak stambenog zemljišta ili gubitak skloništa), ekonomsko raseljavanje (gubitak zemljišta, imovine ili pristupa imovini, što dovodi do gubitka izvora prihoda ili drugih sredstava za život), ili oboje. Preseljenje se smatra nedobrovoljnim kada pogođeni pojedinci ili zajednice nemaju pravo da odbiju pribavljanje zemljišta koje će dovesti do raseljavanja. Do ovoga dolazi u slučajevima zakonite eksproprijacije ili ograničenja korišćenja zemljišta zasnovanih na pravu javnog interesa; kao i u slučajevima sporazumnih nagodbi u kojima kupac može pribjeći eksproprijaciji ili uvesti zakonska ograničenja korišćenja zemljišta ukoliko pregovori sa prodavcem ne uspiju.
ZEMLJIŠTE	Zemljište obuhvata sve što raste na zemljištu ili je trajno vezano za zemljište, kao što su usjevi, objekti i druga unapređenja, kao i pripadajuće vodne površine.
OTKUP ZEMLJIŠTA	Otkup zemljišta se odnosi na sve metode pribavljanja zemljišta za potrebe projekta, koje mogu uključivati direktnu kupovinu, eksproprijaciju imovine i sticanje prava pristupa, kao što su službenosti ili pravo prolaza. Otkup zemljišta može takođe uključivati: (a) pribavljanje neizgrađenog ili neiskorišćenog zemljišta bez obzira na to da li vlasnik zavisi od tog zemljišta za prihod ili sredstva za život; (b) povraćaj državnog zemljišta koje koriste ili zauzimaju pojedinci ili domaćinstva; i (c) uticaje projekta koji dovode do potapanja zemljišta ili na drugi način čine zemljište neupotrebljivim ili nepristupačnim.
IZVORI SREDSTAVA ZA ŽIVOT	Odnosi se na skup sredstava koje pojedinci, porodice i zajednice koriste za obezbjeđivanje egzistencije, kao što su prihodi od rada, poljoprivrede, ribolova, sakupljanje stvari u prirodi, drugi oblici korišćenja prirodnih resursa (usluge ekosistema), sitna trgovina i razmjena.
NAKNADA ZA PRESELJENJE	Novčana naknada za troškove direktno povezane sa preseljenjem domaćinstva ili poslovanja – obračunava se kao dio paketa naknade za troškove preseljenja.
FIZIČKO PRESELJENJE	Gubitak skloništa i imovine koji nastaje kao rezultat pribavljanja imovine povezanog sa projektom, što zahtijeva da se lica pogođena projektom presele iz svog doma, radnog mjesta ili poslovnih prostorija na drugu lokaciju.

LICE POGOĐENO PROJEKTOM (PAP)	Svako lice koje je, kao rezultat implementacije (pod)projekta, izloženo uticajima koji proizilaze iz nedobrovoljnog otkupa zemljišta i preseljenja, smatra se licem pogođenim projektom.
NADOKNADA U IZNOSU ZAMJENSKE VRIJEDNOSTI	Trošak zamjene definiše se kao metod procjene koji obezbjeđuje naknadu dovoljnu za zamjenu imovine uvećanu za neophodne transakcione troškove povezane sa zamjenom imovine. Tamo gdje postoje funkcionalna tržišta, trošak zamjene predstavlja tržišnu vrijednost utvrđenu putem nezavisne i stručne procjene nekretnina, uvećanu za transakcione troškove. Tamo gdje funkcionalna tržišta ne postoje, trošak zamjene može se utvrditi alternativnim metodama, kao što su izračunavanje vrijednosti prinosa za zemljište ili proizvodna sredstva, ili vrijednost materijala i rada za izgradnju objekata ili drugih stalnih sredstava, neumanjena za iznos amortizacije, uz dodatak transakcionih troškova. U svim slučajevima gdje fizičko raseljavanje dovodi do gubitka skloništa, nadoknada u iznosu zamjenske vrijednosti mora biti (u najmanjoj mjeri) dovoljna da omogući kupovinu ili izgradnju stambenog objekta koji zadovoljava prihvatljive minimalne standarde kvaliteta i bezbjednosti u zajednici. Metod procjene za utvrđivanje troška zamjene treba da bude dokumentovan i uključen u relevantnu dokumentaciju o planiranju preseljenja. Transakcioni troškovi uključuju administrativne takse, troškove registracije ili upisa prava, razumne troškove preseljenja i druge slične troškove koji se nameću pogođenim licima.
OGRANIČENJE KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA	Odnose se na ograničenja ili zabrane korišćenja poljoprivrednog, stambenog, komercijalnog ili drugog zemljišta koja su direktno uvedena i primijenjena kao dio projekta. Ona mogu uključivati ograničenja pristupa zakonski zaštićenim parkovima i zaštićenim područjima, ograničenja pristupa drugim zajedničkim resursima, kao i ograničenja korišćenja zemljišta unutar zona službenosti ili zona bezbjednosti.
ZAINTERESOVANE STRANE	Sva fizička i pravna lica, grupe, organizacije i institucije koje su zainteresovane za Projekat i/ili potencijalno pogođene projektom, ili imaju interes i mogućnost da utiču na Projekat.
PRIVREMENA POMOĆ	Odnosi se na jednokratnu (novčanu ili drugu) pomoć koja se obezbjeđuje za preseljenje članova domaćinstva i njihove imovine (ili poslovne opreme i zaliha) za domaćinstva koja izaberu novčanu naknadu i samostalno obezbijede zamjenski smještaj, uključujući izgradnju novog objekta. Ukoliko planirane lokacije za preseljenje (za stanovanje ili poslovanje) nijesu spremne za useljenje u trenutku fizičkog raseljavanja, plan predviđa privremenu pomoć dovoljnu za pokrivanje troškova privremenog zakupa i drugih troškova do trenutka useljenja.
RANJIVE GRUPE/POJEDINCI	Odnosi se na lica ispod linije siromaštva, bez zemljišta, starija lica, žene i djecu, kao i ona koja zbog pola, etničke pripadnosti, starosti, fizičkog ili mentalnog invaliditeta, ekonomskog nepovoljnog položaja ili socijalnog statusa mogu biti više pogođena preseljenjem u odnosu na druge ili mogu imati ograničene mogućnosti da ostvare ili iskoriste prava na pomoć u preseljenju i povezane razvojne benefite.

A. Uvod

Ovaj dokument predstavlja pojednostavljenu matricu Okvirne politike preseljenja (RPF), koja se priprema za projekte niskog ili umjerenog rizika, u skladu sa zahtjevima Okvira za upravljanje ekološkim i socijalnim aspektima Svjetske Banke¹. Njegova osnovna svrha je da uspostavi uslove sporazuma između relevantnih organa Ministarstva saobraćaja (MS) Crne Gore i Svjetske Banke (WB) u vezi sa principima i procedurama koje će se koristiti u naknadnoj pripremi Akcionog plana preseljenja (RAP) ili Plana za preseljenje (RP)².

Na projekte i aktivnosti za koje se traži finansiranje SB kroz Finansiranje investicionih projekata (IPF) nakon 1. oktobra 2018. godine se primjenjuje Okvir za upravljanje ekološkim i socijalnim aspektima (ESF)³. ESF se sastoji, između ostalog, od 10 ekoloških i socijalnih standarda (ESS), kojima se utvrđuju obavezni zahtjevi za korisnika kredita, kao i za projekat u cjelini. ESS5 posebno definiše zahtjeve za korisnike kredita koji se odnose na identifikaciju i procjenu socijalnih rizika i uticaja povezanih sa aktivnostima podržanim projektom koje zahtijevaju pribavljanje zemljišta, ograničenja korišćenja zemljišta i nedobrovoljno preseljenje. Vjerovatna priroda ili obim pribavljanja zemljišta ili ograničenja korišćenja zemljišta povezanih sa projektom, sa potencijalom da izazovu fizičko i/ili ekonomsko raseljavanje, malo je vjerovatna, ali nepoznata tokom pripreme projekta, te je pripremljena Okvirna politika preseljenja (RPF) – ovaj dokument. RPF je pripremljen na osnovu predostrožnosti, budući da se pribavljanje zemljišta u ovom trenutku ne očekuje i vjerovatnoća je niska, kako je razrađeno u odjeljku B. Odobrenje SB za RAP potrebno je prije početka radova koji mogu izazvati fizičko ili ekonomsko raseljavanje usljed pribavljanja zemljišta ili ograničenja pristupa prirodnim resursima ili njihovog korišćenja. RAP stoga mora biti pripremljen i odobren prije pokretanja postupka pribavljanja zemljišta i u potpunosti sproveden prije formalnog početka radova na pogođenom zemljištu, idealno kako bi se izbjegla kašnjenja u trenutku objavljivanja tendera.

RPF definiše obavezujuće principe i procedure primjenjive na sve slučajeve nedobrovoljnog pribavljanja zemljišta kako je definisano u skladu sa **ESS5**. Njime se usmjerava planiranje kako bi se izbjegli ili minimizirali negativni uticaji povezani sa fizičkim ili ekonomskim raseljavanjem i kako bi se obezbijedilo da postoje odgovarajuće mjere i aranžmani za ublažavanje i rješavanje svih uticaja koji se ne mogu izbjeći. Ministarstvo saobraćaja se ovim obavezuje da će primjenjivati principe, procedure i standarde sadržane u ESS5 Okvira za upravljanje ekološkim i socijalnim aspektima SB ukoliko bi usled otkupa bilo kog dijela zemljišta u cilju realizacije projekta dovelo do ekonomskog⁴ ili fizičkog preseljenja⁵. Pored toga, radi postizanja usklađenosti projekta sa ESS5, Ministarstvo saobraćaja će saradivati sa svim institucijama nadležnim za postupke otkupa zemljišta (npr. Uprava za nekretnine, državni i lokalni organi) kako bi obezbijedilo da one sprovode sve relevantne aktivnosti u skladu sa ovim RPF. Shodno tome, ovaj RPF će biti propisno komuniciran relevantnim nacionalnim i lokalnim organima, kako bi se obezbijedilo da se obaveze definisane ovim RPF sprovode u skladu sa obavezama koje su ovdje utvrđene.

¹ Konkretno, Standard zaštite životne sredine i društvenih pitanja 5: Eksproprijacija zemljišta, ograničenja u korišćenju zemljišta i prinudno raseljavanje (ESS5), Aneks 1B. Ovaj obrazac je prvenstveno namijenjen za upotrebu u projektima koji su inicijalno klasifikovani kao projekti niskog ili umjerenog rizika. Može biti prikladan i za projekte sa klasifikacijom značajnog rizika, ukoliko identifikovani značajni rizici nijesu direktno povezani sa ESS5.

² Kako bi se obezbijedilo da nadležni organ bude upoznat sa svojim obavezama, preporučuje se da RPF bude praćen propratnim dopisom, potpisanim od strane izvršnog direktora (ili sličnog nadležnog lica) implementacione jedinice.

³ Okvir za zaštitu životne sredine i društvenih pitanja (ESF) odobren je od strane Odbora direktora 4. avgusta 2016. godine. Sastoji se od Vizije održivog razvoja; deset standarda zaštite životne sredine i društvenih pitanja (ESS), koji definišu zahtjeve koji se primjenjuju na zajmoprimce; Politike zaštite životne sredine i društvenih pitanja za finansiranje investicionih projekata (IPF), koja definiše zahtjeve koji se primjenjuju na Banku; kao i Direktive/Procedure za zaštitu životne sredine i društvenih pitanja za finansiranje investicionih projekata (IPF) i Direktive o rješavanju rizika i uticaja na ugrožene ili ranjive pojedince ili grupe. Primjenjuje se na sve IPF projekte pokrenute 1. oktobra 2018. godine ili nakon tog datuma.

⁴ Kako je opisano u ESS5, stavovi 33–36.

⁵ Kako je opisano u ESS5, stavovi 26–32.

Opšti cilj ovog RPF je da razjasni principe preseljenja, zahtjeve u pogledu objavljivanja informacija i konsultacija, organizacione aranžmane i kriterijume za projektovanje koji će se primjenjivati tokom implementacije svake komponente ovog projekta koja uključuje aktivnosti zasnovane na zemljištu, tj. građevinske aktivnosti.

Ovaj RPF ima za cilj da koristi postojeći pravni i politički okvir MS Crne Gore, uz uključivanje svih dodatnih mjera neophodnih za postizanje usklađenosti sa principima i standardima ESS5⁶.

B. Ciljevi i opis projekta

Cilj „Projekta olakšavanja trgovine i transporta na Zapadnom Balkanu (WB TTFP) – faza 2“ je smanjenje troškova trgovine i povećanje efikasnosti transporta u šest zemalja Zapadnog Balkana (WB6). Razvojni cilj druge faze SB TTFP je smanjenje troškova trgovine i povećanje efikasnosti transporta u Crnoj Gori.

Vlada Crne Gore je dobila podršku od SB za implementaciju druge faze „Projekta olakšavanja trgovine i transporta na Zapadnom Balkanu (WB TTFP)“ u ukupnom iznosu od 15.000.000,00 USD (ekvivalent). Ugovor o zajmu za implementaciju WB TTFP projekta u Crnoj Gori potpisan je 13. februara 2023. godine, a Amandman br. 1 na Ugovor o zajmu potpisan je 27. maja 2024. godine i njegov datum zatvaranja je 30. april 2028. godine (izvorni projekat).

Ministarstvo finansija je u dopisu br. 04-11-430/25-247641, dana 24. jula 2025. godine, zatražilo restrukturiranje Zajma br. IBRD 9471-ME kako bi se obezbijedilo dodatno finansiranje (AF) u iznosu od 9.500.000 EUR u vidu grant sredstava iz Programa za bezbjedan i održiv transport (SSTP) i kako bi se uključile izmjene projektnih aktivnosti u okviru Komponente 2: Unaprjeđenje efikasnosti i predvidljivosti transporta, konkretno digitalizacija Luke Bar i finansiranje unaprjeđenja bezbjednosti putnih prelaza (LC). SSTP grant sredstva odobrio je Upravljački odbor SSTP za podršku unaprijeđenju 22 željeznička putna prelaza na dionici Podgorica–Nikšić (5,3 miliona EUR) i izgradnji jednog pristupnog puta i 2 podvožnjaka (1 pješački podvožnjak i 1 podvožnjak sa pristupnim putem) na dionici Nikšić–Podgorica (4,2 miliona EUR) (dodatno finansiranje).

U dopisu od 29. jula 2025. godine, IBRD je načelno prihvatio predloženi zahtjev za restrukturiranje kredita i informisao da će predložene izmjene projekta stupiti na snagu nakon što Banka formalno realizuje proces restrukturiranja kredita, kao i nakon potpisivanja odgovarajućeg pravnog dokumenta (dopisa o izmjeni Ugovora o zajmu). Nakon odobrenja restrukturiranja, MS i IBRD će pristupiti formalnom potpisivanju ugovora o grantu iz SSTP. Ukupno rukovođenje i nadzor nad Projektom biće u nadležnosti MS, dok će upravljanje Projektom, uključujući aspekte upravljanja ekološkim i socijalnim uticajima, sprovoditi Jedinica za implementaciju projekta (PIU) u okviru MS.

Ovaj projekat je strukturiran na način da obuhvata sljedeće četiri komponente, a koje su zajedničke cijelom regionu, uz napomenu da je konkretan obim aktivnosti prilagođen u odnosu na konkretne potrebe svakog korisnika kredita. Konkretni ciljevi projekta za Crnu Goru su:

Komponenta 1: Olakšavanje kretanja robe kroz Zapadni Balkan fokusirano na: (i) projektovanje i implementaciju rješenja Nacionalnog jedinstvenog šaltera (NSW) za trgovinu i prateću reformu i modernizaciju zahtjeva carine i drugih organa upravljanja granicom; (ii) pripremu tehničkih projekata za izgradnju i nabavku opreme za novi objekat carinske kontrole u Luci Bar.

Komponenta 2: Unaprjeđenje efikasnosti i predvidljivosti transporta fokusirano na (i) projektovanje i implementaciju Sistema lučke zajednice; (ii) unapređenje 22 pružna prelaza (RLC) na dionicama Podgorica–Nikšić i Podgorica–Bar, uklanjanje 2 kritična prelaza izgradnjom podvožnjaka i alternativnog puta na dionici Podgorica–Nikšić i izgradnju pješačkog podvožnjaka na željezničkom stajalištu Aerodrom, (iii) ažuriranje postojećih nacionalnih transportnih strategija radi uključivanja

⁶ RPF ne zamjenjuje odredbe ESS5 ili ESF, i SB ostaje isključivo odgovorna za utvrđivanje onoga što je potrebno kako bi se obezbijedila usklađenost sa tim zahtjevima tokom cijelog trajanja implementacije projekta.

zelenog transporta i novog EU Zelenog plana, kao i pripremu specifičnih transportnih strategija, studija i podzakonskih akata u sektoru transporta, (iv) program stažiranja i stipendiranja u tehničkim oblastima. **Komponenta 3:** Ova komponenta će podržati implementaciju obaveza za unapređenje pristupa tržištu usluga i podsticanje regionalnih investicija.

Komponenta 4: Ova komponenta će podržati implementaciju projekta i obezbijediti dodatnu tehničku podršku, uključujući koordinaciju politika, operativne troškove i praćenje i evaluaciju projekta.

IDENTIFIKACIJA KOMPONENTE PROJEKTA KOJE MOGU ZAHTIJEVATI FIZIČKO RASELJAVANJE ILI OTKUP ZEMLJIŠTA

Od četiri postojeće komponente projekta, komponente 1, 3 i 4 ne uključuju radove na terenu, već obuhvataju reformu postojećih komunikacionih sistema, izradu tehničke dokumentacije i druga unaprjeđenja u cilju ostvarivanja glavnog cilja projekta – smanjenja troškova trgovine i povećanja efikasnosti transporta u Crnoj Gori. Među svim komponentama, samo aktivnosti u okviru Komponente 2, podkomponente (ii) (u daljem tekstu: *Komponenta 2(ii)*), mogu zahtijevati eventualno razmatranje mogućnosti za fizičko/ekonomsko preseljenje ili mogućnost otkupa zemljišta za potrebe realizacije projekta, a sve usled činjenice na to da ova komponenta uključuje aktivnosti na terenu, tj. građevinske radove na predviđenim lokacijama.

Početna dubinska analiza potvrdila je da bi određene aktivnosti mogle podrazumijevati pribavljanje zemljišta; međutim, takve aktivnosti su sistematski isključene iz konačnog obuhvata projekta. Kao rezultat toga, projekat je strukturiran tako da izbjegne fizičko i ekonomsko raseljavanje, u skladu sa hijerarhijom ublažavanja i zahtjevima ESS5. Stoga se u okviru trenutnog dizajna projekta ne očekuje pribavljanje zemljišta niti ograničenja korišćenja zemljišta. Sve projektne komponente i potprojekti, tj. pojedinačni pružni prelazi, su razvijeni na način da se procijeni potencijal za pribavljanje zemljišta. Ovakav pristup razvoju projektne komponente omogućio je Ministarstvu saobraćaja da identifikuje potprojekte koji ne zahtijevaju pribavljanje zemljišta, što je od velikog značaja za ukupnu implementaciju projekta i prihvatanje projekta. Na ovaj način su potencijalni uticaji na zemljište koji se mogu očekivati u okviru Komponente 2 prvenstveno povezani sa mogućim privremenim ograničenjima kretanja u zonama izvođenja radova, kao i potencijalnim privremenim ograničenjima pristupa zemljištu tokom kretanja mehanizacije i izvođenja građevinskih radova. Takve aktivnosti mogu dovesti do ograničenih uticaja na zemljište, npr. narušavanje zemljišta, ograničena oštećenja zemljišta usljed kretanja mehanizacije, što je obuhvaćeno Matricom prava u Prilogu D. Shodno tome, radi adresiranja potencijalnih rizika, PIU je pripremio ovu Okvirnu politiku preseljenja (RPF) kako bi se uspostavili principi preseljenja, organizacioni aranžmani i kriterijumi projektovanja koji će se primjenjivati na potprojekte, posebno u okviru *Komponente 2(ii)*, kao i kako bi se ublažili potencijalni uticaji preseljenja.

Cilj *Komponente 2 (ii)* je unaprjeđenje bezbjednosti i operativne efikasnosti željezničke infrastrukture, kao i unaprijeđenje opšteg upravljanja saobraćajem, uz poseban fokus na sveobuhvatnu modernizaciju ključnih željezničkih putnih prelaza. Upravo kroz modernizaciju ključnih putnih prelaza ovaj projekat ima za cilj da kroz realizaciju predmetne potkomponente riješi kritične bezbjednosne nedostatke uvođenjem savremenih bezbjednosnih tehnologija, uključujući automatizovane signalne sisteme, unaprijeđene barijere i monitoring u realnom vremenu.

Dvije glavne aktivnosti u okviru *Komponente 2 (ii)* su:

1. Povećanje nivoa bezbjednosti, rekonstrukcija i unaprjeđenje 22 putna prelaza na željezničkim linijama Podgorica–Nikšić i Podgorica–Bar
2. Izgradnja jednog podvoznjaka i alternativnog puta radi eliminacije dva željeznička prelaza na liniji Nikšić–Podgorica i izgradnja pješačkog podvoznjaka na željezničkom stajalištu Aerodrom

Predložena lista 22+2+1 putnih prelaza, njihov trenutni nivo bezbjednosti i buduće stanje signalizacije/planirane aktivnosti dati su u Prilogu A, dok su fotografije pojedinačnih putnih prelaza date u Prilogu B.

Treba napomenuti da će se aktivnosti u okviru Komponente 2 realizovati na zemljištu koje je u javnom vlasništvu, tj. na parcelama koje se nalaze unutar zaštitnog pojasa željezničke infrastrukture („brownfield“ lokacije), a kojim upravlja Željeznička infrastruktura Crne Gore AD Podgorica, tj. krajnji korisnik projekta. Očekuje se da će katastarski podaci o prethodno realizovanom otkupu zemljišta za već postojeću javnu željezničku infrastrukturu biti dostupni, te da kupovina novih parcela neće biti potrebna.

Komponenta 2 obuhvata izvođenje radova na 22+2+1 lokaciji duž postojećih željezničkih trasa u Crnoj Gori, koji će se realizovati u jedinicama lokalne samouprave na čijoj teritoriji se nalaze ovi putni prelazi.

Implementacija projektnih aktivnosti, u skladu sa zaključcima početne dubinske analize, malo je vjerovatno da će zahtijevati pribavljanje novog zemljišta za potrebe projekta. Dodatno, zbog vremenskih ograničenja za implementaciju projekta odlučeno je da potprojekti kod kojih bi to moglo biti potrebno neće biti podržani ni iz matičnog projekta ni iz dodatnog finansiranja. Prema informacijama dostupnim tokom pripreme ovog RPF, projektne aktivnosti će se odvijati u okviru postojećih pružnih prelaza, uz korišćenje zaštitnog pojasa željeznice i potencijalno privremeno korišćenje ograničenih okolnih površina tokom izvođenja građevinskih radova. RPF je pripremljen na osnovu predostrožnosti, budući da se pribavljanje zemljišta ili pitanja vezana za ranije pribavljanje zemljišta trenutno ne očekuju, a vjerovatnoća je mala. Ipak, svaki potprojekat će biti predmet detaljnog skrininga specifičnih rizika i uticaja, uključujući nedobrovoljno pribavljanje zemljišta i preseljenje. Ukoliko skrining i dubinska analiza identifikuju uticaje koji potpadaju pod primjenu **ESS5**, uključujući pitanja iz prošlosti ili istorijske zahtjeve u vezi sa pribavljanjem zemljišta, to će pokrenuti primjenu ovog **RPF**. Dubinska analiza i usklađenost projektne dokumentacije biće obezbijedjeni kroz konsultantske usluge za pripremu tendera, tehničku kontrolu projekata i nadzor nad unapređenjem željezničkih putnih prelaza i izgradnjom podvožnjaka, pristupnog puta i pješačkog podvožnjaka. Ovaj angažman će obezbijediti usklađenost tehničke dokumentacije sa ESF SB, odnosno svim komponentama ekološke i socijalne dokumentacije projekta, uključujući ovaj RPF. Shodno tome, svrha ovog RPF je da definiše principe koji će se primjenjivati tokom implementacije projekta, kako bi se obezbijedilo da sva ograničenja u vezi sa zemljištem koja proizilaze iz realizacije ovog projekta budu adekvatno ublažena.

Jedini podprojekat koji uključuje direktne radove na terenu odnosi se na modernizaciju/unapređenje pružnih prelaza, dok su sve dodatne aktivnosti ograničene na potprojekat unutar postojećeg, ograničenog područja Luke Bar, te će se Projekat u cjelini realizovati u okviru već uspostavljenih prostornih granica. U tom smislu, jedini tip uticaja odnosi se prvenstveno na privremeni pristup zemljištu/ograničenja, i/ili potencijalna oštećenja zemljišta usljed kretanja mehanizacije ka, od i unutar zona izvođenja radova.

Nakon izrade projektne dokumentacije za svaku komponentu potprojekta (tj. detaljnog projekta za svaki pružni prelaz), svaka lokacija biće predmet ciljanog socio-ekonomskog skrininga i procjene, proporcionalno obimu i prirodi uticaja, kako bi se identifikovali potencijalni socijalni rizici, uključujući eventualni gubitak privatne imovine, i utvrdila primjenljivost ESS5. Ove aktivnosti će se sprovoditi u skladu sa ESMF i ovim RPF. Skrining će sprovoditi konsultant koji će biti angažovan u okviru tendera za „Konsultantske usluge za pripremu tendera, tehničku kontrolu projekata i nadzor nad unapređenjem željezničkih putnih prelaza i izgradnjom podvožnjaka, pristupnog puta i pješačkog podvožnjaka“, čije se angažovanje očekuje do maja 2026. godine. Ukoliko skrining pokaže da je ESS5 relevantan, za svaki odgovarajući potprojekat biće izrađen poseban Akcioni plan preseljenja (RAP).

C. Osnovni principi koji definišu preseljenje

U projektima koje podržava SB se očekuje da korisnik kredita preduzme sve izvodljive mjere kako bi se negativni uticaji koji proizilaze iz otkupa zemljišta ili ograničenja korišćenja zemljišta izbjegli ili sveli na najmanju moguću mjeru. Osnovni cilj ESS5 je da obezbijedi da, ukoliko se fizičko ili ekonomsko raseljavanje ne može izbjeći, raseljena lica (kako je definisano u nastavku) budu obeštećena po trošku zamjene za zemljište i drugu imovinu, te da im se na drugi način pruži pomoć kako bi se unaprijedili ili barem obnovili njihovi prihodi i životni standard.

Ovaj RPF pruža obavezujuće principe koji se primjenjuju na sve slučajeve u kojima su zemljište ili imovina pogođeni u vidu privremenog gubitka pristupa, uništenja zemljišta i bilo kojih drugih uticaja na zemljište uzrokovanih implementacijom projekta. Ovi principi će usmjeravati djelovanje PIU, njegovih predstavnika, eventualnih zavisnih društava, izvođača radova i svih drugih državnih i lokalnih institucija uključenih u implementaciju Projekta.

Principi koji usmjeravaju proces identifikacije uticaja koji proizilaze iz korišćenja zemljišta u okviru realizacije ovog Projekta su navedeni u nastavku:

- Kada su neizbježni, negativni uticaji i socijalni uticaji biće ublaženi obezbjeđivanjem pravovremene naknade za sve uticaje nastale usljed implementacije projekta.
- Licima pogođenim projektom biće pružena pomoć u njihovim naporima da unaprijede ili barem obnove svoje izvore sredstava za život i životni standard, u realnim iznosima, na nivo prije raseljavanja ili na nivo koji je postojao prije početka implementacije Projekta, u zavisnosti od toga koji je viši.
- U okviru projekta će biti primijenjen rodno-osjetljiv pristup, što će biti postignuto uključivanjem žena, kao dijela pogođenih domaćinstava, u sve javne konsultacije i rasprave o specifičnim mjerama ublažavanja. Sve aktivnosti u okviru ovog RPF-a biće usmjerene ka rodnoj prilagođenosti, sa ciljem osnaživanja žena i omogućavanja njihovog učešća u mjerama ublažavanja predviđenim za uticaje preseljenja. Dokumentacija o vlasništvu ili korišćenju, kao što su vlasnički listovi i ugovori o zakupu (uključujući bankovne račune uspostavljene za isplatu naknade), biće izdavana na imena oba supružnika, ukoliko eksproprisana imovina predstavlja bračnu imovinu.
- Aktivnosti će se planirati i sprovesti uz odgovarajuće objavljivanje informacija, smisleno konsultovanje i informisano učešće pogođenih lica.
- Pristupačan Mehanizam za rješavanje žalbi (GRM) biće uspostavljen **prije početka bilo kakvih projektnih aktivnosti ili konsultacija**, kako bi se obezbijedilo da pogođena lica mogu dijeliti svoje zabrinutosti od najranijih faza angažovanja. GRM će ostati na snazi tokom implementacije projekta, uključujući fazu preseljenja, kako bi se rješavale žalbe u vezi sa fizičkim i ekonomskim raseljavanjem u skladu sa ovim RPF. Zainteresovane strane će dobiti jasne, pravovremene i dostupne informacije o svojim pravima u vezi sa žalbama, dostupnim kanalima i procedurama. Sve žalbe će biti uredno zavedene, razmotrene i uzete u obzir tokom implementacije projekta i aktivnosti preseljenja.
- Sve žalbe će se razmatrati u toku svih faza projekta.

Ostali ESS5 ciljevi obuhvataju:

- a) Izbjegavanje prisilnog iseljenja⁷
- b) Unaprjeđenje životnih uslova siromašnih ili ranjivih lica koja su fizički raseljena, kroz obezbjeđivanje adekvatnog stanovanja, pristupa uslugama i objektima, i sigurnosti stanovanja⁸.
- c) Osmišljavanje i sprovođenje aktivnosti preseljenja kao održivih razvojnih programa, uz obezbjeđivanje dovoljnih investicionih sredstava kako bi raseljena lica mogla direktno imati koristi od projekta, u mjeri u kojoj priroda projekta to omogućava.
- d) Obezbeđivanje da se aktivnosti preseljenja planiraju i sprovode uz odgovarajuće objavljivanje informacija, smisleno konsultovanje i informisano učešće pogođenih lica.

⁷ Definiše se kao uklanjanje protiv volje pojedinaca, porodica i/ili zajednica iz domova i/ili sa zemljišta koje zauzimaju, bez obezbjeđivanja i pristupa odgovarajućim oblicima pravne i druge zaštite, uključujući sve primjenjive procedure iz ESS5.

⁸ Sigurnost posjeda znači da su raseljena lica preseljena na lokaciju koju mogu zakonito da koriste, gdje su zaštićena od rizika iseljenja i gdje su prava posjeda koja su im dodijeljena najmanje jednako snažna kao ona koja su imali prije raseljavanja.

Raseljena lica (ESS5, paragraf 10) definišu se kao sva lica pogođena negativnim uticajima povezanim sa projektom koja (a) imaju formalna zakonska prava na zemljište ili imovinu; (b) imaju zahtjev za zemljište ili imovinu koji je priznat ili prepoznatljiv prema nacionalnom zakonodavstvu; ili (c) nemaju prepoznatljivo zakonsko pravo ili zahtjev na zemljište ili imovinu koju koriste ili zauzimaju. Ovaj pojam obuhvata sve moguće kategorije lica pogođenih pribavljanjem zemljišta i povezanim uticajima; sva lica koja su negativno pogođena smatraju se „preseljenim“ prema ovoj definiciji, bez obzira na to da li je preseljenje neophodno.

Nadoknada u iznosu zamjenske vrijednosti (ESS5, paragraf 2, fusnota 6) se definiše kao metod procjene koji obezbjeđuje naknadu dovoljnu za zamjenu imovine, uz neophodne transakcione troškove povezane sa zamjenom imovine. Tamo gdje postoje funkcionalna tržišta, trošak zamjene predstavlja tržišnu vrijednost utvrđenu putem nezavisne i stručne procjene nekretnina, uz dodatak transakcionih troškova. Tamo gdje funkcionalna tržišta ne postoje, trošak zamjene može se utvrditi alternativnim metodama, kao što su izračunavanje vrijednosti prinosa za zemljište ili proizvodna sredstva, ili vrijednost materijala i rada za izgradnju objekata ili drugih stalnih sredstava, a koja nije umanjena za troškove amortizacije, uz dodatak svih transakcionih troškova povezanih sa zamjenom imovine. U svim slučajevima gdje fizičko raseljavanje dovodi do gubitka neadekvatnog skloništa, trošak zamjene mora biti najmanje dovoljan da omogući kupovinu ili izgradnju stambenog objekta koji zadovoljava minimalne standarde kvaliteta i bezbjednosti u zajednici.

ESS5 takođe definiše ključne principe koje je potrebno pratiti u okviru planiranja i implementacije aktivnosti koje se odnose na preseljenje. Predmetni principi obuhvataju:

- a) Sva raseljena lica imaju pravo na naknadu za zemljište i pripadajuću imovinu, ili na alternativne, ali ekvivalentne oblike pomoći umjesto naknade; nedostatak zakonskih prava na izgublenu imovinu neće predstavljati prepreku za ostvarivanje prava na takvu naknadu ili alternativne oblike pomoći.
- b) Stope naknade odnose se na iznose koji se u potpunosti isplaćuju podobnom vlasniku(ima) ili korisniku(ima) izgubljene imovine, bez amortizacije ili odbitaka za takse, poreze ili bilo koju drugu svrhu.
- c) Naknada za zemljište, objekte, neubrane usjeve i svu drugu stalnu imovinu treba da bude isplaćena prije trenutka nastanka uticaja ili oduzimanja posjeda.
- d) Kada se obrađivano zemljište uzima za potrebe projekta, korisnik kredita ima za cilj da nastoji da obezbijedi zamjensko zemljište jednake proizvodne vrijednosti, ukoliko je to preferencija raseljenih lica.
- e) Komunalne usluge i objekti biće popravljani ili obnovljeni ukoliko su pogođeni projektom.
- f) Lica koja su preseljena za potrebe realizacije projekta je potrebno konsultovati u toku pripreme okvira za preseljenje, a sve kako bi se njihove preferencije razmotrile i uzele u obzir.
- g) Nacrt i finalna verzija Plana za preseljenje se javno objavljuju na način da će biti dostupne licima koja će biti pogođena procesom preseljenja.
- h) Biće uspostavljen i operativan žalbeni mehanizam putem kojeg raseljena lica mogu podnositi pritužbe, koji će funkcionisati na odgovoran način.
- i) Procesi sporazumnih nagodbi prihvatljivi su kao alternativa pravnoj eksproprijaciji ukoliko se sprovode i dokumentuju na odgovarajući način⁹.

⁹ Odgovarajući principi za pregovaranje nagodbe uključuju: (a) planirane lokacije projekta se analiziraju kako bi se identifikovali konkurentski zahtjevi za vlasništvo ili korišćenje, ili druga opterećenja koja bi mogla ometati pregovore između dvije strane; (b) ako je lokacija u kolektivnom ili zajedničkom vlasništvu ili korišćenju, proces pregovaranja uključuje one pojedince ili domaćinstva koja je direktno koriste ili zauzimaju; (c) prije pregovora, vlasnici ili korisnici se obavještavaju od strane projektnih organa o namjeri pribavljanja relevantnog zemljišta (i drugih sredstava) za potrebe projekta; (d) vlasnici ili korisnici se informišu o svojim pravima i mogućnostima pokretanja pravnih ili drugih postupaka i potpisuju izjavu kojom potvrđuju spremnost za pregovore; (e) na početku pregovora, projektni pregovarači predstavljaju vlasniku ili korisniku predloženi paket naknade ili drugih pogodnosti, uz objašnjenje osnova za početnu ponudu; (f) vlasnici ili korisnici se obavještavaju da mogu dati protivponude; (g) pregovori se vode bez prisile ili zastrašivanja u bilo kom obliku; (h) sporazum kojim se utvrđuju iznosi isplate ili druge dogovorene pogodnosti sastavlja se u pisanoj formi, potpisuje i evidentira; (i) isplata naknade i obezbjeđivanje drugih dogovorenih pogodnosti završava se prije preuzimanja posjeda za potrebe projekta; i (j) vlasnici ili korisnici zadržavaju pravo pristupa mehanizmu za žalbe ukoliko imaju primjedbe u vezi sa bilo kojim aspektom procesa pregovaranje nagodbe.

- j) Doniranje zemljišta je prihvatljivo samo ukoliko se sprovodi u potpunosti dobrovoljno i uz odgovarajuću dokumentaciju¹⁰.
- k) Ministarstvo saobraćaja snosi zvaničnu odgovornost za pokrivanje svih troškova povezanih sa obezbjeđivanjem lokacija za projekat, uključujući naknadu i druge obaveze prema raseljenim licima. RAP će sadržati procijenjeni budžet za sve troškove, uključujući rezerve za inflaciju cijena i nepredviđene troškove, kao i organizacione aranžmane za pokrivanje finansijskih neizvjesnosti.
- l) U RAP-u će biti definisana organizacija u vezi sa aktivnostima monitoringa, radi procjene statusa i efikasnosti implementacije RP-a.

D. Pravni i regulatorni okvir

Ustav Crne Gore promovise građanska i ljudska prava, zabranu diskriminacije, rodnu ravnopravnost i dr. Član 58 garantuje pravo svojine i propisuje da niko ne može biti lišen ili ograničen u pravu svojine, osim kada to zahtijeva javni interes, uz pravičnu naknadu. Član 9 propisuje da su ratifikovani i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i da se neposredno primjenjuju kada drugačije uređuju odnose od domaćeg zakonodavstva.

Ključni zakon kojim se definišu pitanja koja se odnose na otkup zemljišta i preseljenje u Crnoj Gori je *Zakon o eksproprijaciji* („Službeni list Crne Gore“ br. 055/00, izmjene i dopune 012/02, 028/06, 021/08, 030/17, 75/18, 33/24 i 53/25). Ovaj zakon omogućava državnim institucijama otkup zemljišta za potrebe realizacije projekata za koje je proglašen javni interes, a sve uz zaštitu interesa svih lica sa pravnim pravom svojine čija imovina se ekspropriše. Zakon o eksproprijaciji ne koristi termin „nedobrovoljno preseljenje“ (za razliku od ESS5), već koristi termin „eksproprijacija“ kao oduzimanje ili ograničenje prava svojine na nepokretnostima kada to zahtijeva javni interes, uz pravičnu naknadu (u skladu sa propisom kojim se uređuje metodologija procjene vrijednosti imovine).

Pravična naknada za ekspropriisanu nepokretnost može se utvrditi u novcu ili davanjem u svojinu ili susvojину druge odgovarajuće nepokretnosti. Predlog za eksproprijaciju može podnijeti korisnik eksproprijacije tek nakon što se utvrdi javni interes za eksproprijaciju nepokretnosti. Postupak eksproprijacije nepokretnosti za koje je utvrđen javni interes sprovodi organ uprave nadležan za vođenje evidencije o pravima na nepokretnostima.

Pravno lice koje ima namjeru da podnese zahtjev za eksproprijaciju može zahtijevati da mu se, radi pripreme studije izvodljivosti ili predloga za eksproprijaciju, dozvoli sprovođenje neophodnih pripremnih radnji na određenoj nepokretnosti (geodetska snimanja, istraživanja i sl.), uz obavezu da vlasniku nepokretnosti plati naknadu propisanu zakonom. Predlog za eksproprijaciju podnosi se nadležnom organu uprave – područnoj jedinici u opštini na čijoj teritoriji se nalazi nepokretnost predložena za eksproprijaciju.

Eksproprijacijom se može uspostaviti i službenost na nepokretnosti i zakup zemljišta na određeno vrijeme (nepotpuna eksproprijacija).

¹⁰ Svaka donacija zemljišta ili imovine za potrebe projekta biće u skladu sa sljedećim principima: (a) potencijalni donator se informiše da ima pravo da odbije donaciju, a to pravo se navodi u dokumentu o donaciji koji potpisuje; (b) donacija se vrši bez prisile, manipulacije ili bilo kakvog pritiska od strane javnih ili tradicionalnih vlasti; (c) donator može pregovarati o određenoj vrsti naknade, djelimičnim pravima korišćenja ili alternativnim pogodnostima kao uslov za donaciju; (d) donacija zemljišta nije prihvatljiva ukoliko nijesu predviđene mjere za ublažavanje značajnih uticaja na prihode ili životni standard uključenih lica; (e) donacija zemljišta ne može se izvršiti ukoliko bi zahtijevala preseljenje domaćinstva; (f) za zajedničko ili kolektivno zemljište, donacija je moguća samo uz saglasnost lica koja ga direktno koriste ili zauzimaju; (g) zemljište koje se donira mora biti bez tereta ili neovlašćenog zauzimanja od strane drugih lica koja bi mogla biti negativno pogođena; (h) svako donirano zemljište koje se ne koristi za dogovorenu svrhu projekta vraća se donatoru u razumnom roku; i (i) svaki slučaj donacije zemljišta se dokumentuje, uključujući izjavu kojom se identifikuje donirano zemljište ili imovina i uslovi donacije, koju potpisuje svaki vlasnik ili korisnik. Lica koja doniraju zemljište ili imovinu za potrebe projekta mogu koristiti mehanizam za žalbe u okviru projekta kako bi podnijela pritužbe u vezi sa bilo kojim aspektom procesa donacije.

- Zakon o svojinsko-pravnim odnosima („Službeni list Crne Gore“, br. 019/09, 029/25)
- Zakon o državnom premjeru i katastru nepokretnosti („Službeni list Crne Gore“, br. 029/07, 032/11, 040/11, 043/15, 037/17, 017/18, 084/24, 160/25)
- Zakon o državnoj imovini („Službeni list Crne Gore“, br. 021/09, 040/11, 023/25, 160/25)
- Pravilnik o metodologiji za procjenu vrijednosti imovine („Službeni list Crne Gore“, br. 064/18)
- Zakon o legalizaciji bespravnih objekata² („Službeni list Crne Gore“, br. 91/2025 od 6. avgusta 2025. godine)
- Zakon o povraćaju oduzetih imovinskih prava i obeštećenju („Službeni list Crne Gore“, br. 21/2004, 12/2007 – drugi zakon, 49/2007, 60/2007, 30/2017, 70/2017 i 33/2024.

Zakoni i propisi relevantni za postupak eksproprijacije i preseljenja, kao i za žalbe lica pogođenih projektom su:

- Zakon o upravnom postupku („Službeni list Crne Gore“, br. 056/14, 020/15, 040/16 i 037/17)
- Zakon o upravnom sporu („Službeni list Crne Gore“, br. 054/16, 011/24, 053/25)
- Zakon o parničnom postupku („Službeni list Crne Gore“, br. 022/04, 028/05, 076/06, 047/15, 048/15, 051/17, 075/17, 062/18, 034/19 i 042/19)

Zakoni i propisi od ključnog značaja za planiranje i izgradnju (uključujući velike građevinske projekte tj. Projekat):

- Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata („Službeni list Crne Gore“, br. 064/17, 044/18, 063/18 i 011/19)
- Zakon o lokalnoj samoupravi („Službeni list Crne Gore“, br. 002/18, 034/19 038/20, 050/22, 084/22, 081/25, 098/25)
- Porodični zakon („Službeni list Crne Gore“, br. 001/07, 053/16, 076/20)
- Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni list Crne Gore“, br. 002/26)
- Zakon o socijalnom stanovanju („Službeni list Crne Gore“, br.035/13, 084/24, 121/25, 012/26)
- Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći („Službeni list Crne Gore“, br. 020/11, 020/15, 123/24)

Najrelevantnije odredbe gore navedenih zakona mogu se vidjeti u Prilogu D ovog dokumenta.

Ministarstvo saobraćaja se obavezuje da preduzme sve neophodne mjere kako bi obezbijedilo potpunu i efikasnu implementaciju akcionih planova preseljenja (RP) pripremljenih u skladu sa ovom Okvirnom politikom preseljenja (RPF), kao i da preduzme druge radnje neophodne za ostvarivanje svih relevantnih odredbi ESS5.

E. Priprema Akcionog plana preseljenja

Svi projekti koji uzrokuju fizičko ili ekonomsko raseljavanje putem pribavljanja zemljišta ili ograničenja pristupa resursima ili njihovog korišćenja povezanih sa projektom dužni su da pripreme plan preseljenja za odobrenje SB. Odgovornost za pripremu i implementaciju RP-a (ili RP-ova) je na MS. Po potrebi, MS će koristiti svoja ovlašćenja da koordinira aktivnosti sa drugim uključenim institucijama, nadležnostima ili izvođačima projekta, kako bi se obezbijedilo pravovremeno i efikasno planiranje i implementacija. Potencijalna potreba za saradnjom sa drugim nacionalnim i lokalnim organima odnosi se na sljedeće institucije nadležne za procese upravljanja nepokretnostima: Uprava za nekretnine (na nacionalnom i lokalnom nivou); kao i saradnja sa Željezničkom infrastrukturom Crne Gore kao nosiocem prava svojine na zemljištu u području željezničke infrastrukture.

Priprema RAP započinje nakon što se utvrdi fizički obuhvat planirane investicije, čime se potvrđuje da određena lokacija (ili lokacije) mora biti pribavljena za potrebe projekta. MS u početnoj fazi vrši skrining predloženih lokacija kako bi utvrdio trenutno korišćenje i vlasničko-pravne odnose, te identifikuje lokaciju (ili lokacije) koje će minimizirati fizičko i ekonomsko raseljavanje.

MS će zatim sprovesti (korišćenjem sopstvenih resursa ili angažovanjem treće strane) popis kako bi identifikovao i evidentirao sva raseljena lica na odabranoj lokaciji (ili lokacijama), kao i da izvrši inventar i procjenu zemljišta i druge imovine koja će biti pribavljena za potrebe projekta.

Svaki RP zasniva se na principima, procedurama planiranja i aranžmanima implementacije utvrđenim u ovom RPF¹¹ i obično sadrži sljedeće elemente:

- a) Opis projekta (uz prateće mape i ilustracije), uključujući objašnjenje potrebe za otkupom određenih parcela za potrebe projekta i mjere preduzete u cilju izbjegavanja ili smanjenja obima otkupa zemljišta ili drugih potencijalnih uticaja
- b) Rezultate popisa raseljenih lica i inventar i procjenu pogođenog zemljišta i imovine (ukoliko je primjenjivo)
- c) Opis svih ograničenja korišćenja resursa ili pristupa resursima povezanih sa projektom
- d) Opis vlasničko-pravnih odnosa, uključujući kolektivna, zajednička ili običajna prava korišćenja ili svojine
- e) Pregled relevantnih zakona i propisa koji se odnose na pribavljanje, naknadu i druge oblike pomoći raseljenim licima, kao i identifikaciju mjera za prevazilaženje razlika u cilju usklađivanja sa zahtjevima ESS5
- f) Opis procedura procjene vrijednosti zemljišta i imovine i standarda naknade za sve kategorije pogođene imovine
- g) Kriterijume podobnosti za naknadu i sve druge oblike pomoći, uključujući krajnji datum za utvrđivanje prava
- h) Organizaciona struktura i odgovornosti za implementaciju RP
- i) Plan i vremenski okvir za implementaciju
- j) Procijenjeni budžet i budžetske rezerve za nepredviđene troškove
- k) Aranžmani za konsultacije i objavljivanje informacija
- l) Opis žalbenog mehanizma
- m) Aranžmani za praćenje napretka implementacije

RAP treba dopuniti posebnim skupom pojedinačnih predmeta naknade za svako raseljeno domaćinstvo ili lice. Ovim predmetima upravlja zajmoprimac kao povjerljivim, kako bi se izbjegla bilo kakva šteta po raseljena lica. U slučaju pribavljanja zemljišta, ovim procesom će upravljati organ nadležan za sprovođenje svih postupaka pribavljanja zemljišta u Crnoj Gori, odnosno Uprava za nekretnine. Shodno tome, svi predmeti vlasnika zemljišta biće vođeni od strane ove institucije, kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou.

Kriterijumi za ostvarivanje prava na naknadu i sve druge oblike pomoći treba da budu jasno sumirani u tabeli koja se može koristiti za konsultacije sa raseljenim licima. U skladu sa trenutno procijenjenim nivoom potencijalnih uticaja na zemljište, odnosno činjenicom da trenutni nivo razvoja projekta ne predviđa otkup zemljišta, Matrica prava za ovaj projekat je izrađena i dostupna u Prilogu D.

Dodatne planske mjere moraju biti uključene u Planove za preseljenje, a koji se pripremaju za projekte koji uzrokuju fizičko raseljavanje ili značajno ekonomsko raseljavanje. Uzimajući u obzir prethodno navedene ograničene uticaje na zemljište u ovom projektu, odnosno činjenicu da se očekuje da projekat može dovesti samo do određenih privremenih ograničenja u pogledu kretanja i/ili korišćenja zemljišta koje okružuje željezničku infrastrukturu, uticaji koji će se uzeti u obzir u slučaju pojave fizičkog i/ili ekonomskog raseljavanja predstavljeni su u nastavku u vidu informacija. Razlog zbog kojeg su ovi dijelovi uključeni u ovom segmentu dokumenta jeste da se omogući eventualna potreba za dodatnim ažuriranjem ovog RPF-a u budućnosti. Potreba za takvim značajnim izmjenama može nastati usljed značajnih izmjena projektnog rješenja tokom faze izrade Glavnog projekta za svaki pružni prelaz i prateću infrastrukturu. Shodno tome, smjernice koje se odnose na uticaje fizičkog i/ili ekonomskog raseljavanja koristiće se za izradu potrebnih izmjena ovog RPF-a i/ili izradu Akcionog plana preseljenja, na način koji će odražavati i adresirati sve uticaje na zemljište u skladu sa njihovim obimom.

¹¹ Dodatni detalji u vezi sa pripremom RP dati su u ESS5, Prilog 1.

Kada su u pitanju projekti čija realizacija dovodi do *fizičkog preseljenja*¹², RAP treba da obuhvata planske mjere koje se, u skladu sa okolnostima projekta, odnose na sledeće:

- a) Opis aranžmana preseljenja, uključujući opcije dostupne raseljenim licima, kao i privremenu pomoć za preseljenje ili druge troškove
- b) Opis izbora lokacije za preseljenje, pripreme lokacije i mjera za ublažavanje uticaja na zajednice domaćine ili fizičko okruženje, uključujući zaštitu i upravljanje životnom sredinom
- c) Mjere za unapređenje životnog standarda i rješavanje posebnih potreba raseljenih siromašnih ili ranjivih domaćinstava, uključujući mjere kojima se obezbeđuje da zamjensko stanovanje bude najmanje u skladu sa minimalnim standardima zajednice i da je obezbijeđena sigurnost posjeda
- d) Opis projektnih mjera za unapređenje životnog standarda, pristupa ili funkcionisanja komunalnih usluga ili objekata, ili za obezbjeđivanje drugih koristi povezanih sa projektom
- e) Sve mjere koje su neophodne kako bi se adresirali uticaji koje preseljenje ima na lokalne zajednice.

Za projekte koji dovode do značajnog *ekonomskog preseljenja*¹³, RAP opisuje (gdje je potrebno, u skladu sa kontekstom):

- a) Obim i prirodu vjerovatnih uticaja na izvore sredstava za život, uključujući poljoprivrednu proizvodnju za sopstvene potrebe ili tržište, sve oblike komercijalnih aktivnosti i korišćenje prirodnih resursa za potrebe obezbjeđivanja sredstava za život
- b) Opcije pomoći za obnovu izvora sredstava za život (na primjer, zapošljavanje, obuka, podrška malim preduzećima, pomoć u obezbjeđivanju zamjenskog zemljišta jednake proizvodne vrijednosti i drugo) dostupne licima koja gube poljoprivredno zemljište ili pristup resursima
- c) Mjere pomoći dostupne privrednim subjektima (i zaposlenima) pogođenim gubitkom imovine ili poslovnih mogućnosti koje su direktno povezane sa pribavljanjem zemljišta ili izgradnjom u okviru projekta
- d) Projektna mjera za unapređenje produktivnosti ili prihoda raseljenih lica ili zajednica.

F. Konsultacije i objavljivanje informacija

RP sadrži pregled rezultata mjera preduzetih radi konsultovanja raseljenih lica u vezi sa projektom, njegovim vjerovatnim uticajima i predloženim mjerama preseljenja. Takođe sadrži pregled održanih sastanaka sa raseljenim licima (datumi, lokacije, broj učesnika), uključujući komentare, pitanja i zabrinutosti koje su raseljena lica iznijela tokom tih sastanaka, kao i odgovore koji su im pruženi. Ministarstvo saobraćaja objavljuje nacrt RP-a raseljenim licima (i javnosti) nakon pregleda od strane Banke i prikuplja komentare raseljenih lica u vezi sa predloženim planom. Objavljivanje konačnog RP-a vrši se nakon razmatranja primljenih komentara i nakon prihvatanja od strane Banke.

JAVNE KONSULTACIJE

Jedinica za implementaciju projekta (PIU) će uspostaviti kontinuiran odnos sa pogođenim zajednicama, što je ranije moguće u procesu planiranja potprojekata, i tokom čitavog trajanja Projekta. Proces uključivanja će obezbijediti smisleno konsultovanje sa njima kako bi se postiglo zajedničko razumijevanje prirode i trajanja uticaja; informisano učešće u pitanjima koja ih direktno pogađaju; predložene mjere ublažavanja; podjelu razvojnih koristi i mogućnosti; kao i pitanja implementacije. Pojedinačni sastanci mogu biti organizovani sa licima pogođenim projektom (PAP) u vezi sa konkretnim slučajevima, uključujući i na njihov zahtjev.

¹² Dodatni detalji u vezi sa planiranjem mjera za fizičko raseljavanje dati su u ESS5, Prilog 1, stavovi 17–23.

¹³ Razmatranje obima gubitka proizvodnih sredstava, kao i promjena u institucionalnim, tehničkim, kulturnim, ekonomskim i drugim faktorima, može biti važno za utvrđivanje značaja ekonomskog raseljavanja. U praksi, međutim, gubitak od 10% ili više proizvodnog zemljišta ili sredstava od strane domaćinstva ili preduzeća često se smatra značajnim. Dodatni detalji u vezi sa planiranjem mjera za ekonomsko raseljavanje dati su u ESS5, Prilog 1, stavovi 24–29.

Sva dokumenta pripremljena u okviru implementacije ovog RPF biće objavljena na crnogorskom i engleskom jeziku i biće dostupna za javne komentare najkasnije 15 dana prije održavanja javnih konsultacija. Takođe će biti obezbijeđeno dovoljno vremena za dostavljanje komentara tokom javnih konsultacija. Javne konsultacije će biti najavljene putem lokalnih novina, društvenih mreža, oglasnih tabli i sl., kao i putem internet stranice Ministarstva saobraćaja. Informacije o projektu i informacije o mehanizmu za žalbe biće dostupne na crnogorskom jeziku.

JAVNE KONSULTACIJE U VEZI SA OVIM RPF

Nakon što nacrt RPF-a bude odobren od strane SB, biće organizovane javne konsultacije (koje se mogu održati istovremeno sa konsultacijama za druge nacрте projektnih dokumenata). RPF će biti objavljen (na internet stranicama Ministarstva saobraćaja, Željezničke infrastrukture Crne Gore i opština Nikšić i Podgorica) i dostupan javnosti najmanje 15 dana prije održavanja javnih konsultacija, uz obezbjeđivanje dovoljnog vremena za dostavljanje komentara i pitanja. Ministarstvo saobraćaja će uložiti dodatne napore da promoviše i učini dokument dostupnim tako što će nacrt RPF-a direktno dostaviti institucionalnim zainteresovanim stranama uključenim i nadležnim za pribavljanje zemljišta i preseljenje, uključujući lokalne samouprave duž željezničke pruge Bar–Podgorica. Pozivi za javne konsultacije biće takođe direktno upućeni institucionalnim zainteresovanim stranama i objavljeni u nacionalnim i lokalnim novinama zajednica koje su ili mogu biti pogođene projektom. Dodatna obavještenja mogu biti objavljena putem medija (internet stranice, društvene mreže, televizija i radio stanice), prema potrebi, istovremeno sa objavljivanjem dokumenata.

Lista pozvanih uključuje predstavnike, između ostalih: državnih institucija, korisnika projekta, jedinica lokalne samouprave, nevladinih organizacija, nacionalnih i lokalnih medija i šire javnosti. Lista pozvanih biće usklađena sa zainteresovanim stranama identifikovanim u SEP-u na nivou projekta, čime će se obezbijediti potpuna usklađenost sa ekološkim i socijalnim okvirom projekta i njegovim osnovnim principima.

Rezultati javnih konsultacija, kao i ključne teme rasprave, pitanja i zabrinutosti, biće uključeni u finalnu verziju RPF.

EVIDENCIJA UKLJUČIVANJA ZAINTERESOVANIH STRANA

Radi dokumentovanja i evidentiranja svih aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana, uključujući grupne i pojedinačne sastanke, virtuelne sastanke ili druge oblike komunikacije, planirane ili spontane sastanke, formalne ili neformalne kontakte, telefonske razgovore, pisanu komunikaciju itd., vodiće se i održavati Evidencija uključivanja zainteresovanih strana („Stakeholder Engagement Log“ SEL). Svaki zapis će sadržati podatke o uključenim zainteresovanim stranama, datumu, vremenu i mjestu sastanka ili načinu komunikacije, kratak opis tema koje su razmatrane, prikupljene informacije, sažetak primljenih komentara (ukoliko postoje), kao i kratko objašnjenje na koji način su komentari uzeti u obzir, odnosno razloge zbog kojih nijesu uzeti u obzir. Evidencija može biti dopunjena multimedijalnim zapisima (fotografije, video materijal), ukoliko su dostupni, kao i pisanim dokumentima koji su razmatrani ili distribuirani tokom procesa uključivanja.

SEL predstavlja važan alat koji pruža pregled ključnih faza uključivanja i aktivnosti u okviru njih, olakšava praćenje implementacije SEP-a, potprojekata i RAP-a, omogućava uvid u povratne informacije iz procesa preseljenja, kao i procjenu stepena uključenosti i osnaživanja lica pogođenih projektom tokom dogovaranja paketa naknade definisanih u RPF-u i planovima specifičnim za potprojekte. SEL će voditi stručnjak za ekološke i socijalne aspekte (E&S) u okviru PIU-a.

G. Monitoring i evaluacija

Ministarstvo saobraćaja, kao implementaciona institucija odgovorna za cjelokupan projekat, uspostaviće mehanizme za praćenje implementacije i dostavljaće periodične izvještaje Svjetskoj banci o statusu pribavljanja zemljišta i implementacije RP-a. Za projekte sa značajnim uticajima, angažovaće se stručnjaci za praćenje preseljenja koji će pratiti napredak implementacije, davati preporuke za eventualne korektivne mjere i sprovesti pregled implementacije nakon što sve mjere ublažavanja predviđene u RP-u budu u velikoj mjeri sprovedene. Ovaj pregled procjenjuje efikasnost mjera ublažavanja u ostvarivanju ciljeva RP-a i ESS5 i daje preporuke za korektivne mjere radi postizanja ciljeva koji još nijesu ostvareni.

H. Žalbeni mehanizam

Ministarstvo saobraćaja (MoT) će uspostaviti mehanizam za podnošenje pritužbi i obavijestiti zainteresovane strane o njegovoj dostupnosti, funkciji, kontakt osobama i procedurama za podnošenje komentara/zabrinutosti ili pritužbi u pogođenim područjima. Eksterna komunikacija od strane zainteresovanih strana obuhvata komentare/zabrinutosti i pritužbe, kako slijedi:

- Komentari/zabrinutosti koje iznese pojedinac ili grupa mogu, ali ne moraju, proisteći iz konkretnog uticaja ili događaja povezanog sa projektom. Mogu biti pozitivna ili negativna zapažanja o opštem učinku projekta, kao i pitanja ili zahtjevi za informacijama;
- Pritužba je žalba koju podnosi pojedinac ili grupa u vezi sa konkretnim uticajem ili događajem koji se smatra štetnim po interese podnosioca. Ovo uključuje i specifične zabrinutosti u vezi sa eksproprijacijom i preseljenjem.

PODNOŠENJE PRITUŽBE

Svaka pritužba može se podnijeti usmeno (lično ili telefonom) ili pisanim putem popunjavanjem obrasca za javne pritužbe (ličnom predajom, poštom ili e-mailom na adresu/broj naveden u nastavku), bez ikakvih troškova za podnosioca. Pritužbe se mogu podnijeti i anonimno ili bez korišćenja obrasca, ukoliko se tako želi.

Pored obrasca za javne pritužbe, informativni letak o pritužbama (Prilog E) biće objavljen/dostupan na:

- web stranici Ministarstva saobraćaja <https://www.gov.me/msa>
- web stranicama i u prostorijama pogođenih opština (Nikšić, Podgorica i mjesne zajednice)
- svim gradilištima (prije početka radova).

Komentari/zabrinutosti dostavljaće se Ministarstvu saobraćaja na isti način kao i pritužbe (vidjeti dio u nastavku). Po prijemu, biće uključeni u procedure eksterne komunikacije Ministarstva, a povratne informacije biće pružene u skladu sa tim procedurama. Zabrinutosti će se identifikovati, analizirati na mjesečnom nivou i o njima će se sačinjavati izvještaji za viši nivo upravljanja u Ministarstvu. Ovo će omogućiti pravovremeno prepoznavanje problema i djelovati kao sistem „ranog upozorenja“, čime se omogućava brzo reagovanje i sprječava nastanak budućih pritužbi.

Mehanizam za pritužbe sastojće se od centralne jedinice (CD) sa lokalnim prijemnim mjestima u obje pogođene opštine, kojima upravlja Ministarstvo saobraćaja (zajedno označeni kao Mehanizam za pritužbe). Poseban mehanizam za pritužbe radnika biće uspostavljen odvojeno od javnog mehanizma.

Ciljevi mehanizma su:

- izgradnja i održavanje povjerenja zainteresovanih strana;
- sprječavanje eskalacije sporova;
- izbjegavanje negativnih posljedica neadekvatnog rješavanja pritužbi;
- identifikacija i upravljanje zabrinutostima zainteresovanih strana.

Sistem i zahtjevi (uključujući kadrovske kapacitete) za postupak rješavanja pritužbi – od registracije, razvrstavanja i obrade, potvrde prijema i praćenja, do verifikacije i preduzimanja mjera, kao i pružanja povratnih informacija – definisani su ovim mehanizmom. U okviru kampanja informisanja o Mehanizmu, Ministarstvo će obezbijediti da relevantno osoblje bude adekvatno obučeno i da posjeduje potrebne informacije i stručnost za pružanje konsultacija telefonom i prijem povratnih informacija. Projekat će koristiti postojeće sisteme Ministarstva ili osigurati da sve informacije o projektu budu dostupne javnosti, kao i da se pritužbe i odgovori evidentiraju i izvještavaju na odgovarajući način.

U početnoj fazi, Mehanizam će se voditi manuelno i razvijaće ga stručnjak za praćenje i evaluaciju (M&E), kako bi pratio aktivnosti i izvještavao. Međutim, planirana je uspostava IT sistema za upravljanje kompletnim Mehanizmom. Kvartalni izvještaji, u formi pregleda pritužbi, njihovih vrsta, preduzetih mjera i napretka u rješavanju otvorenih pitanja, biće pripremani i objavljeni. Nakon što se iscrpe sve mogućnosti rješavanja, ukoliko podnosilac i dalje nije zadovoljan, biće upućen na pravo pokretanja pravnog postupka.

Mehanizam za pritužbe biće operativan u najkraćem mogućem roku, kako bi se omogućilo efikasno upravljanje pritužbama tokom svih faza projekta. Pored ovog mehanizma, ostaju na raspolaganju i pravni lijekovi predviđeni nacionalnim zakonodavstvom (sudovi, inspekcije, upravni organi itd.).

MS već ostvaruje dobru saradnju sa lokalnim samoupravama i predstavnicima zajednica i zajednički će raditi na informisanju zainteresovanih strana o ulozi i funkciji Mehanizma, kontakt osobama, kanalima za podnošenje pritužbi i procedurama u pogođenim područjima. Informacije o Mehanizmu biće dostupne putem:

- web stranice Ministarstva saobraćaja (<https://www.gov.me/msa/>)
- web stranice Željezničke infrastrukture Crne Gore (<https://www.zicg.me/>)
- web stranica/društvenih mreža Opštine Nikšić (<http://niksic.me/>)
- web stranica/društvenih mreža Glavnog grada Podgorica (<https://podgorica.me/>)
- kampanja na društvenim mrežama.

Sve vrste pritužbi mogu se podnijeti poštom, telefonom, e-mailom ili lično, koristeći sljedeće kontakt podatke:

Ministarstvo saobraćaja
Za: Žalbeni mehanizam – Projekat olakšavanja trgovine i transporta
n/r gđa Sonja Mamić
E-mail: zalbenimehanizam.ttfp@msa.gov.me
Adresa: Rimski trg 46
81000 Podgorica

Procedura je besplatna, otvorena i dostupna svima, uz nediskriminatoran i transparentan pristup.

Detalji o lokalnim pristupnim tačkama biće distribuirani u okviru kampanje informisanja o mehanizmu za pritužbe, a informacije o pristupu i kontakt osobama biće redovno ažurirane. Postupak za podnošenje pritužbi biće besplatan, otvoren i dostupan svima, a komentari i pritužbe će se rješavati na nediskriminatoran i transparentan način.

PROCEDURA

U nekim slučajevima, kao što su situacije kada je pritužba više pitanje ili zahtjev za informacijom, Ministarstvo saobraćaja može riješiti pritužbu ubrzo nakon njenog prijema. U tom slučaju, podnosiocu će biti dostavljene potrebne informacije za rješavanje problema, a pritužba će biti evidentirana i zatvorena nakon što podnosilac bude zadovoljan pruženim informacijama.

Kada su pritužbe složenije i zahtijevaju određenu istragu, primjenjuje se sljedeći postupak:

Korak 1: Prijem i potvrda pritužbe

- Nakon prijema, pritužba se evidentira u registru.
- Ministarstvo saobraćaja će potvrditi prijem pritužbe pisanim putem u roku od 5 radnih dana od prijema.
- U potvrdi će biti naznačena kontakt osoba i opis daljih koraka koje podnosilac može očekivati, uključujući rokove.

Korak 2: Procjena, dodjela nadležnog lica i istraga

- Ministarstvo će procijeniti pritužbu kako bi utvrdilo način njenog rješavanja i, u većini slučajeva, dodijeliti odgovorno lice sa odgovarajućom stručnošću. To lice će raditi na razumijevanju problema, sprovođenju istrage, rješavanju i komunikaciji sa podnosiocem. To može uključivati pribavljanje informacija iz različitih organizacionih jedinica Ministarstva, pogođenih opština ili od izvođača radova i nadzornih konsultanata.
- Ministarstvo će saradivati sa podnosiocem kako bi se utvrdio uzrok problema i može biti potrebno kontaktirati podnosioca tokom istrage.

Korak 3: Konsultacije i sprovođenje rješenja

- Nakon sprovedene istrage, Ministarstvo će, u konsultaciji sa podnosiocem, razmotriti rezultate i predloženo rješenje, uključujući rok za njegovu realizaciju.
- Rješenje će biti sprovedeno direktno od strane Ministarstva ili putem treće strane, uz konsultacije sa podnosiocem.
- Ministarstvo će redovno pratiti pritužbe kako bi se osigurao napredak u njihovom rješavanju. Ako nema napretka, pritužba može biti eskalirana na viši nivo upravljanja, o čemu će podnosilac biti obaviješten.

Korak 4: Zatvaranje i praćenje

- Nakon što je pritužba u potpunosti istražena, rješenje sprovedeno i praćeno, te nema potrebe za daljim aktivnostima, pritužba se zatvara.
- U slučaju anonimne pritužbe, konačna odluka će biti objavljena na web stranici Ministarstva.
- Ministarstvo će zatražiti od podnosioca da potpiše izjavu o prihvatanju rješenja. Potpisivanje ne isključuje mogućnost ponovnog pokretanja pitanja ili korišćenja drugih pravnih sredstava ukoliko rješenje nije trajno ili se problem ponovi.
- Ako podnosilac ne prihvati ponuđeno rješenje, pritužba se zatvara, ali podnosilac može uložiti žalbu (vidjeti Korak 5) ili koristiti druge pravne mehanizme.
- Ministarstvo može ponovo otvoriti pritužbu ukoliko se dostave nove informacije.
- Ministarstvo može kontaktirati podnosioca nakon zatvaranja kako bi provjerilo da li su se pojavili novi problemi.

Korak 5: Žalba (opciono, ako podnosilac nije zadovoljan)

- Ministarstvo će uspostaviti dodatni mehanizam za podnošenje žalbi na odluku o zatvaranju pritužbe.
- Biće formiran drugostepeni panel sastavljen od pouzdanih eksternih stručnjaka i/ili predstavnika višeg nivoa upravljanja u Ministarstvu, koji nijesu prethodno bili uključeni u predmet.
- Po potrebi, panel može uključiti i nezavisne treće strane.
- Panel može odbiti žalbu ukoliko procijeni da nije podnijeta u dobroj vjeri.
- Izbor medijatora ili članova panela vršiće se u konsultaciji sa podnosiocem i relevantnim akterima, radi obezbjeđivanja povjerenja u postupak.

U svakom trenutku moguće je zatražiti zaštitu pred sudskim i upravnim organima, bez ograničenja.

MONITORING I IZVJEŠTAVANJE O PRITUŽBAMA

Centralna jedinica (CD) biće odgovorna za:

- prikupljanje podataka od lokalnih prijemnih mjesta o broju, sadržaju i statusu pritužbi i njihovo unošenje u jedinstvenu regionalnu bazu podataka;
- vođenje evidencije (registra) pritužbi na regionalnom i lokalnom nivou;
- praćenje otvorenih pitanja i predlaganje mjera za njihovo rješavanje;

- objavljivanje kvartalnih izvještaja o funkcionisanju mehanizma za pritužbe;
- sumiranje i analizu kvalitativnih podataka dobijenih od lokalnih prijemnih mjesta o broju, sadržaju i statusu pritužbi i njihovo unošenje u jedinstvenu projektnu bazu podataka;
- praćenje neriješenih pitanja i predlaganje mjera za njihovo rješavanje.

Izvještaji o socijalnom monitoringu prema WB dostavljajuće se putem Ministarstva saobraćaja i sadržavaće dio koji se odnosi na žalbeni mehanizam, uključujući ažurirane informacije o:

- statusu implementacije mehanizma (procedure, obuke, kampanje informisanja javnosti, budžetiranje itd.);
- kvalitativnim podacima o broju zaprimljenih pritužbi (zahtjevi, sugestije, žalbe, molbe, pozitivne povratne informacije) i broju riješenih pritužbi;
- kvantitativnim podacima o vrstama pritužbi i odgovorima, identifikovanim pitanjima i neriješenim pritužbama;
- nivou zadovoljstva preduzetim mjerama (odgovorima);
- svim preduzetim korektivnim mjerama.

SERVIS SVJETSKE BANKE ZA PRITUŽBE

Zajednice i pojedinci koji smatraju da su negativno pogođeni projektom koji podržava SB mogu podnijeti pritužbe putem postojećih projektnih mehanizama za rješavanje pritužbi ili putem Servisa za pritužbe SB (GRS). GRS obezbjeđuje da se zaprimljene pritužbe blagovremeno razmotre kako bi se riješila pitanja vezana za projekat. Zajednice i pojedinci pogođeni projektom mogu takođe podnijeti pritužbu nezavisnom Inspekcijom panelu SB, koji utvrđuje da li je šteta nastala ili može nastati kao rezultat neusklađenosti SB sa njenim politikama i procedurama.

Pritužbe se mogu podnijeti u bilo kom trenutku nakon što su zabrinutosti direktno iznijete Svjetskoj banci i kada je menadžment Banke imao priliku da odgovori. Za informacije o načinu podnošenja pritužbi Servisu za pritužbe SB (GRS), posjetite: <http://www.worldbank.org/en/projects-operations/products-and-services/grievance-redress-service>.

I. Budžet i finansiranje preseljenja

Troškove vezane za naknadu za uticaje na zemljištu snosiće implementaciona jedinica, odnosno Ministarstvo saobraćaja, i biće planirani u budžetu prije realizacije projekta. Svi procesi koji se odnose na uticaje na zemljištu biće upravljani i sprovedeni od strane Ministarstva nadležnog za naknade, u saradnji sa relevantnim državnim i lokalnim organima, kao što su: Željeznička infrastruktura Crne Gore (kao vlasnik/korisnik zemljišta u zoni eksproprijacije), Uprava za nekretnine, Uprava za šume, Ministarstvo finansija. Troškovi sprovođenja ovog RPF-a obuhvataju kategorije: (a) štetu nastalu na zemljištu i troškove vraćanja zemljišta u stanje prije projekta, i (b) gubitak sredstava za život ili drugih resursa nastao usljed privremenog ograničenja pristupa zemljištu.

S obzirom na ranu fazu projekta i nepoznat obim, vrstu i intenzitet uticaja, u ovoj fazi nije moguće procijeniti troškove. Međutim, kako se očekuje da će projekat izazvati samo privremeno ograničenje pristupa zemljištu i/ili ograničena oštećenja zemljišta usljed kretanja mehanizacije, očekivani troškovi naknada su vrlo mali i neće biti značajni u mjeri da predstavljaju rizik za planiranje ili realizaciju bilo kog aspekta ovog RPF-a.

Ovaj RPF, na koji se upućuje u Ugovoru o zajmu, dopunjuje nacionalne zakonske zahtjeve koji uređuju obnovu sredstava za život i, nakon ratifikacije, služiće kao pravni osnov za prevazilaženje nedostataka u cilju usklađivanja sa standardima ESS5.

Prilog A: Spisak pružnih prelaza, njihov trenutni nivo bezbjednosti i planirane projektne aktivnosti

Tabela 1: 22 PRUŽNA PRELAZA

ZADATAK 1 – Povećanje nivoa bezbjednosti, rekonstrukcija i unapređenje 22 pružna prelaza na pruzi Podgorica–Nikšić i pruzi Podgorica–Bar					
Br	Pružni prelaz	Stanica putnog prelaza	Pruga/dionica pruge	Nivo bezbjednosti¹⁴	Buduće stanje signalizacije / planirane aktivnosti
1	Cijevna	411+670	Podgorica – Bar	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
2	Mahala	414+241	Podgorica – Bar	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
3	Kličevo	2+082	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
4	Dabovići	14+364	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti	Način signalizacije: saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti, polubranici Aktivnosti: potrebno je izgraditi putni prelaz sa svjetlosnom i zvučnom signalizacijom, video nadzorom i pratećom opremom, kao i regulacijom saobraćajne signalizacije i sistemom detekcije slobodnosti kolosijeka
5	Požar - Ostrog	17+114	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti	Način signalizacije: saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti, polubranici Građevinski radovi: nabavka, transport i ugradnja gumenih panela Aktivnosti: potrebno je izgraditi putni prelaz sa svjetlosnom i zvučnom signalizacijom, video nadzorom i pratećom opremom, kao i regulacijom saobraćajne signalizacije i sistemom detekcije slobodnosti kolosijeka.
6	Šobajići	21+014	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti	Način signalizacije: saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti, polubranici Aktivnosti: potrebno je izgraditi putni prelaz sa svjetlosnom i zvučnom signalizacijom, video nadzorom i pratećom opremom, kao i regulacijom saobraćajne signalizacije i sistemom detekcije slobodnosti kolosijeka.
7	Bare Šumanovića	22+681	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu	Način signalizacije: saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti, polubranici

¹⁴ 2026 Izjava o mreži koju izdaje Željeznička infrastruktura Crne Gore (ŽICG) – na željezničkoj mreži kojom upravlja ŽICG postoji 35 pružnih prelaza. Njih 22 obuhvaćena su Projektom.

ZADATAK 1 – Povećanje nivoa bezbjednosti, rekonstrukcija i unapređenje 22 pružna prelaza na pruži Podgorica–Nikšić i pruži Podgorica–Bar					
Br	Pružni prelaz	Stanica putnog prelaza	Pruga/dionica pruge	Nivo bezbjednosti¹⁴	Buduće stanje signalizacije / planirane aktivnosti
				i zona obavezne preglednosti	Aktivnosti: potrebno je izgraditi putni prelaz sa svjetlosnom i zvučnom signalizacijom, video nadzorom i pratećom opremom, kao i regulacijom saobraćajne signalizacije i sistemom detekcije slobodnosti kolosijeka.
8	Slap	26+426	Nikšić - Podgorica	Svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
9	Sekulići	34+938	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
10	Kopito Petrovića	36+588	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
11	Kruščice	37+595	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
12	Ljutotuk	38+209	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti	Način signalizacije: saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti, polubranici Aktivnosti: potrebno je izgraditi putni prelaz sa svjetlosnom i zvučnom signalizacijom, video nadzorom i pratećom opremom, kao i regulacijom saobraćajne signalizacije i sistemom detekcije slobodnosti kolosijeka.
13	Martinići	39+013	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
14	Prentina glavica	40+255	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
15	Podglavica	42+118	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti	Način signalizacije: saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti, polubranici Aktivnosti: potrebno je izgraditi putni prelaz sa svjetlosnom i zvučnom signalizacijom, video nadzorom i pratećom opremom, kao i regulacijom

ZADATAK 1 – Povećanje nivoa bezbjednosti, rekonstrukcija i unapređenje 22 pružna prelaza na pruži Podgorica–Nikšić i pruži Podgorica–Bar

Br	Pružni prelaz	Stanica putnog prelaza	Pruga/dionica pruge	Nivo bezbjednosti ¹⁴	Buduće stanje signalizacije / planirane aktivnosti
					saobraćajne signalizacije i sistemom detekcije slobodnosti kolosijeka.
16	Burum	42+906	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
17	Šunjine	44+715	Nikšić - Podgorica	Svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
18	Pričelje	45+879	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
19	Donje šume	46+765	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti	Način signalizacije: saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti, polubranici Aktivnosti: potrebno je izgraditi putni prelaz sa svjetlosnom i zvučnom signalizacijom, video nadzorom i pratećom opremom, kao i regulacijom saobraćajne signalizacije i sistemom detekcije slobodnosti kolosijeka.
20	Laze Radevića	48+124	Nikšić - Podgorica	Saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti	Način signalizacije: saobraćajna signalizacija na putu i zona obavezne preglednosti, polubranici Aktivnosti: potrebno je izgraditi putni prelaz sa svjetlosnom i zvučnom signalizacijom, video nadzorom i pratećom opremom, kao i regulacijom saobraćajne signalizacije i sistemom detekcije slobodnosti kolosijeka.
21	Duklja	51+586	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.
22	Zagorič 2	52+689	Nikšić - Podgorica	Branici, svjetlosna i zvučna signalizacija	Način signalizacije: polubranici, svjetlosna i zvučna signalizacija Aktivnosti: modernizacija osiguranja, regulacija saobraćajne signalizacije, video nadzor, sistem detekcije slobodnosti kolosijeka i slično.

Tabela 2: IZGRADNJA DVA POTHODNIKA I ALTERNATIVNOG PUTA

ZADATAK 2 – Izgradnja dva pothodnika i alternativnih puteva radi ukidanja tri pružna prelaza na pruzi Nikšić–Podgorica, kao i izgradnja pješačkog pothodnika na željezničkom stajalištu Aerodrom				
Br	Pružni prelaz	Stanica putnog prelaza	Pruga/Dionica pruge	Opis planiranih aktivnosti
1	Ždrebaonik	35+419	Nikšić - Podgorica	Izgradnja pristupnog puta duž željezničke pruge od raskrsnice Ždrebaonik do raskrsnice Sekulići
3	Mlin-Spuž	44+114	Nikšić - Podgorica	Izgradnja pothodnika u Spužu sa rekonstrukcijom pristupnih puteva
4	Aerodrom (Letisko Polje)	968M+4R3	Podgorica – Bar	Izgradnja pješačkog pothodnika na željezničkom stajalištu Aerodrom na pruzi Podgorica–Bar

Prilog B: Fotodokumentacija pružnih prelaza koji će biti predmet unaprjeđenja i rekonstrukcije
Komponenta 2 (ii)

Zadatak 1: Povećanje nivoa bezbjednosti, rekonstrukcija i unaprjeđenje 22 pružna prelaza na pruzi Podgorica–Nikšić i pruzi Podgorica–Bar

Br.	Pružni prelaz	Pregled 1	Pregled 2
1	Cijevna km 411+670	<p>Podgorica - Bar</p> 	<p>Bar - Podgorica</p>
2	Mahala km 414+241	<p>Podgorica - Bar</p> 	<p>Bar - Podgorica</p>

3	Kličevo km 2+082	Nikšić - Podgorica 	Podgorica - Nikšić
4	Dabovići km 14+364	Nikšić - Podgorica 	Podgorica - Nikšić

5	Požar - Ostrog km 17+114	Nikšić - Podgorica 	Podgorica - Nikšić
6	Šobajići km 21+014	Nikšić - Podgorica 	Podgorica - Nikšić

7	Bare Šumanovića km 22+681	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>
8	Slap km 26+426	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>

<p>9</p>	<p>Sekulići km 34+938</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>
<p>10.</p>	<p>Kopito Petrovića km 36+588</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>

<p>11.</p>	<p>Kruščice km 37+595</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>
<p>12.</p>	<p>Ljutotuk km 38+209</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>

<p>13 .</p>	<p>Martinići km 39+013</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>
<p>14.</p>	<p>Prentina glavica km 40+255</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>

<p>15.</p>	<p>Podglavica km 42+118</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>
<p>16.</p>	<p>Burum km 42+906</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>

<p>17.</p>	<p>Šunjine km 44+715</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>
<p>18.</p>	<p>Pričelje km 42+082</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>

<p>19.</p>	<p>Donje šume km 45+879</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>
<p>20.</p>	<p>Laze Radevića km 48+124</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>

<p>21.</p>	<p>Duklja km 51+586</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>
<p>22.</p>	<p>Zagorič 2 km 52+689</p>	<p>Nikšić - Podgorica</p> 	<p>Podgorica - Nikšić</p>

Zadatak 2: Lokacije pothodnika u Spužu, alternativni put duž željezničke pruge od raskrsnice Sekulići do raskrsnice Ždrebaonik na pruzi Nikšić–Podgorica, kao i pješački pothodnik na željezničkom stajalištu Aerodrom, sa fotodokumentacijom postojećeg stanja na terenu

No.	Site location	View 1	View 2
1	Pristupni put od raskrsnice Sekulići do raskrsnice Ždrebaonik	<p data-bbox="539 592 745 619">Podgorica - Nikšić</p> 	<p data-bbox="1256 376 1469 403">Nikšić – Podgorica</p>

2

Spuž underpass

Podgorica - Nikšić

Nikšić - Podgorica

3	Airport stop	<p>Podgorica - Bar</p> 	<p>Bar - Podgorica</p>
			

Prilog C: Ostali zakoni i propisi koji utiču na nedobrovoljni otkup zemljišta i preseljenje

Referentni zakon	Glavne karakteristike
Zakoni i propisi od ključnog značaja za vlasništvo nad imovinom, pravo korišćenja zemljišta i naknadu	
Zakon o svojinsko-pravnim odnosima („Službeni list Crne Gore“, br. 019/09)	<ul style="list-style-type: none"> propisuje osnovne odredbe svojinsko-pravnih odnosa, uključujući pravo svojine i druga stvarna prava, državinu pokretnih i nepokretnih stvari, kao i način sticanja, prenosa, prestanka i zaštite prava svojine, suvlasništva i zajedničke svojine, pravo na plodove stvari, službenosti i dr.; definiše da se prava svojine stiču stvaranjem nove stvari (npr. izgradnjom), spajanjem, miješanjem, građenjem na tuđem zemljištu, odvajanjem plodova, održajem (dosjelošću), sticanjem od nevlasnika, okupacijom i u drugim slučajevima propisanim zakonom.
Zakon o državnom premjeru i katastru nepokretnosti („Službeni list Crne Gore“, br. 029/07, 032/11, 040/11, 043/15, 037/17 i 017/18)	<ul style="list-style-type: none"> definiše državni premjer, katastar nepokretnosti i upis prava nad nepokretnostima, katastar vodova, osnovnu državnu kartu i topografske karte, premjer državne granice, geodetske radove i druga pitanja od značaja za državni premjer i katastar; uspostavlja katastar nepokretnosti kao jedinstvenu javnu evidenciju; sadrži, između ostalog, podatke o formalnim vlasnicima nepokretnosti, kao i podatke o eksproprijaciji.
Zakon o državnoj imovini („Službeni list Crne Gore“, br. 021/09 i 040/11)	<ul style="list-style-type: none"> propisuje osnovne odredbe o javnoj svojini i drugim imovinskim pravima države i jedinica lokalne samouprave.
Pravilnik o metodologiji procjene vrijednosti imovine („Službeni list Crne Gore“, br. 064/18)	<ul style="list-style-type: none"> definiše ključne principe procjene vrijednosti nepokretnosti, uključujući principe koji se primjenjuju u postupku eksproprijacije; propisuje da se u određenim slučajevima procjene vrijednosti imovine (npr. eksproprijacija) moraju jasno navesti dodatni pravni i/ili međunarodni standardi koji se primjenjuju; definiše važne pojmove: vrijeme procjene, pravična vrijednost, pravična tržišna vrijednost, tržišna vrijednost, investiciona vrijednost, tržišna zakupnina, princip kontinuiranog poslovanja (u procjeni gubitaka usljed ekonomskog raseljavanja), metodologija procjene i dr.
Zakon o legalizaciji bespravnih objekata („Službeni list Crne Gore“, br. 91/2025)	<p>Vlada Crne Gore usvojila je novi Zakon o legalizaciji bespravnih objekata, kojim se građanima pruža mogućnost legalizacije postojećih nelegalno izgrađenih objekata, uz istovremeno uvođenje politike nulte tolerancije prema budućoj bespravnoj gradnji.</p> <p>Nedavno sprovedeno satelitsko snimanje omogućuje identifikaciju svih nelegalnih izmjena na teritoriji Crne Gore, a sankcije će se primjenjivati nepristrasno, u skladu sa zakonom.</p> <p>Ovim zakonom nastoji se stati na kraj višedecenijskoj neplanskoj gradnji kroz uspostavljanje sistema planske, odgovorne i zakonite izgradnje.</p> <p>Ključne odredbe uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> Obaveznu registraciju legalizovanih objekata u katastar nepokretnosti u roku od šest mjeseci, nakon čega registracija više neće biti moguća; Jasno definisane kriterijume za objekte koji nijesu podobni za legalizaciju; Posebne uslove za legalizaciju objekata u zaštićenim zonama; Podjelu nadležnosti: jedinice lokalne samouprave rješavaju legalizaciju objekata do 500 m², dok državni organ – Uprava za legalizaciju – odlučuje o većim objektima i onima u zaštićenim područjima; Procedure za procjenu konstrukcione i seizmičke stabilnosti objekata, uključujući postupanje u slučaju nestabilnosti; Detaljna pravila za legalizaciju kolektivnih objekata, kao i za sticanje zemljišta ili plaćanje naknade kada su objekti izgrađeni na državnom zemljištu;

	<ul style="list-style-type: none"> • Obaveze notara da poštuju ograničenja koja sprječavaju promet nepokretnosti ili obavljanje djelatnosti u bespravnim objektima bez pokrenutog postupka legalizacije; • Nakon odobrene legalizacije, spoljašnji izgled objekta ne zahtijeva dodatna odobrenja; • Javni poziv vlasnicima bespravni objekata na državnom zemljištu da prijave objekte u roku od šest mjeseci, nakon čega će neprijavljeni objekti biti upisani na vlasnika zemljišta, odnosno državu; • Očekuje se da će zakon doprinijeti očuvanju ograničenih prostornih resursa Crne Gore, povećanju prihoda opština kroz naknade za legalizaciju, kao i unapređenju urbanih i infrastrukturnih standarda i kvaliteta života.
Zakon o povraćaju oduzetih imovinskih prava i obeštećenju („Službeni list Crne Gore“, br. 21/04, 49/07, 60/07 i izmjene iz 2024. godine)	<ul style="list-style-type: none"> • Ovim zakonom uređuje se povraćaj i obeštećenje za imovinu oduzetu tokom socijalističkog perioda. Prednost se daje vraćanju oduzete imovine bivšim vlasnicima kada je to moguće. Ukoliko povraćaj nije moguć, obeštećenje se može obezbijediti u vidu novčanih isplata, obveznica ili druge državne imovine. Pravo na obeštećenje imaju fizička i pravna lica kojima je imovina oduzeta za javne, državne, društvene ili zadružne potrebe bez pravične naknade. Zakon predviđa osnivanje Fonda za obeštećenje na nivou Vlade, kao i vođenje registra zahtjeva za restituciju kojim upravlja Komisija za povraćaj i obeštećenje pri Ministarstvu finansija. U praksi, sprovođenje zakona je složeno i odvija se postepeno, uz ograničen napredak u povraćaju imovine i kašnjenja u izdavanju obveznica za obeštećenje. Zbog nedovoljne usklađenosti ovog zakona sa Zakonom o eksproprijaciji, neophodna je koordinacija sa Ministarstvom finansija tokom izrade Planova preseljenja (RAP).
Pravni okvir koji zabranjuje prinudna iseljenja	<ul style="list-style-type: none"> • <i>(Proizilazi iz različitih nacionalnih i međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava)</i> • Prinudna iseljenja su strogo zabranjena u svim fazama implementacije projekta. Takva iseljenja definišu se kao raseljavanja sprovedena putem prinude, prijetnji, zastrašivanja ili bez odgovarajućeg pravnog postupka. Pravni okvir zahtijeva sveobuhvatne proceduralne i pravne garancije, uključujući: <ul style="list-style-type: none"> • pristup pravnom savjetovanju i zastupanju; • formalno obavještenje o razlozima iseljenja i obezbjeđivanje dovoljnog roka za iseljenje; • obezbjeđivanje privremenog smještaja tokom preseljenja; • pristup privremenoj pomoći u hrani; • pristup zdravstvenim uslugama, uključujući podršku mentalnom zdravlju; • garantovanje kontinuiteta obrazovanja za djecu školskog uzrasta; • posebnu podršku za ranjiva lica, uključujući starije osobe, osobe sa invaliditetom i trudnice.
Zakoni i propisi od ključnog značaja za proces eksproprijacije i preseljenja, kao i pritužbe pogođenih lica (PAP)	
Zakon o upravnom postupku (Službeni list br. 056/14, 020/15, 040/16 i 037/17)	<ul style="list-style-type: none"> • uređuje pravila i obaveze organa vlasti, državne uprave, lokalne samouprave, organa lokalne samouprave, ustanova i drugih subjekata koji vrše javna ovlašćenja, radi ostvarivanja zaštite prava i pravnih interesa fizičkih i pravnih lica ili drugih stranaka, kao i zaštite javnog interesa (uključujući eksproprijaciju i druge postupke u procesu preseljenja pred organima državne uprave); • definiše da su odluke upravnih organa podložne mogućnosti upravne žalbe (osim ako žalba nije dozvoljena zakonom) u prvom stepenu, kao dio redovnog pravnog mehanizma za podnošenje pritužbi dostupnog pogođenim licima (PAP).
Zakon o upravnom sporu (Službeni list br. 054/16)	<ul style="list-style-type: none"> • uređuje nadležnost, sastav suda i pravila postupka na osnovu kojih sud odlučuje o zakonitosti upravnog akta i drugih upravnih radnji, radi

	<p>obezbjeđivanja sudske zaštite prava i pravnih interesa fizičkih i pravnih lica i drugih stranaka, ugroženih postupanjem državnih organa;</p> <ul style="list-style-type: none"> definiše da se protiv svih odluka (ili nedonošenja odluke) organa vlasti, državne uprave, lokalne samouprave, organa lokalne samouprave, ustanova i drugih subjekata koji vrše javna ovlašćenja može pokrenuti sudski postupak u skladu sa ovim zakonom, kao dio redovnog pravnog mehanizma za podnošenje pritužbi dostupnog pogođenim licima (PAP).
Zakon o parničnom postupku (Službeni list br. 022/04, 028/05, 076/06, 047/15, 048/15, 051/17, 075/17, 062/18, 034/19 i 042/19)	<ul style="list-style-type: none"> definiše osnovna pravila za sve građanske sudske postupke i slučajeve sudskih sporova, ukoliko nijesu drugačije uređeni posebnim zakonima, uključujući upravne sporove; propisuje odredbe sudskog postupka u svim imovinsko-pravnim predmetima i predmetima naknade štete, pravo žalbe pred drugostepenim sudom, vanredna pravna sredstva, nadležnost po žalbi i postupak itd., kao dio redovnog pravnog mehanizma za podnošenje pritužbi dostupnog pogođenim licima (PAP).
Zakoni i propisi od ključnog značaja za planiranje i izgradnju (uključujući velike građevinske radove, tj. Projekat)	
Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata (Službeni list br. 064/17, 044/18, 063/18 i 011/19)	<ul style="list-style-type: none"> uređuje sistem prostornog planiranja u Crnoj Gori, način i uslove za izgradnju objekata i druga pitanja od značaja za izgradnju objekata; uređuje izradu planova koji su u vezi sa velikim građevinskim projektima (Prostorni plan Crne Gore, regionalni i posebni prostorni planovi itd.), što djelimično uključuje procjenu društvenih i ekoloških uticaja, te su podložni reviziji i, po potrebi, obavezni da razmotre održive alternative u slučajevima značajnih društvenih ili ekoloških uticaja; propisuje da je proces izrade i usvajanja prostornih planova predmet „javne rasprave“, kao oblika javnih konsultacija i mogućnosti da zainteresovane strane i pogođena lica (PAP) utiču na projekte u ranoj fazi, pri čemu im je kroz ovaj zakonom definisani postupak obezbijeđen mehanizam za podnošenje pritužbi kao dio procesa usvajanja planova; uređuje proces izrade idejnog i glavnog projekta, uključujući elaborat eksproprijacije kao ključni dokument za proces eksproprijacije, koji ujedno predstavlja jedini zakonom predviđen dokument socijalne procjene koji se mora pripremiti za projekat; definiše postupak „legalizacije“ objekata izgrađenih bez odgovarajuće građevinske dozvole, čime se obezbjeđuje pravni osnov za naknadu vlasnicima neformalno izgrađenih objekata u procesu eksproprijacije i preseljenja; definiše slučajeve uklanjanja nelegalno izgrađenog objekta koji predstavlja osnovno mjesto stanovanja, kada je jedinica lokalne samouprave dužna da obezbijedi alternativni smještaj domaćinstvu.
Zakon o lokalnoj samoupravi (Službeni list br. 002/18 i 034/19)	<ul style="list-style-type: none"> definiše pravni postupak i lokalne institucionalne aranžmane za prostorno planiranje i izgradnju u projektima od lokalnog javnog interesa; definiše da su jedinice lokalne samouprave nadležne za utvrđivanje javnog interesa za eksproprijaciju u projektima iz svoje nadležnosti.
Laws and regulations of principal importance to issues of family relations, gender equality and social welfare	
Porodični zakon (Službeni list br. 001/07 i 053/16)	<ul style="list-style-type: none"> propisuje posebnu i zajedničku imovinu bračnih supružnika i definiše posebnu imovinu kao imovinu koju je supružnik stekao prije zaključenja braka, kao i imovinu stečenu tokom braka putem nasljeđa, poklona ili drugih oblika sticanja, dok zajedničku bračnu imovinu čini imovina koju supružnici steknu radom tokom trajanja bračne zajednice, kao i prihodi od te imovine; propisuje ravnopravnost supružnika i zabranjuje svaki oblik diskriminacije.
Zakon o zabrani diskriminacije (Službeni list br. 046/10, 040/11, 018/14 i 042/17)	<ul style="list-style-type: none"> definiše diskriminaciju kao svako pravljenje razlike ili nejednako postupanje prema licu ili grupi lica, uključujući isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva, zasnovano na rasi, boji kože, etničkoj

	<p>pripadnosti, socijalnom ili etničkom porijeklu, pripadnosti manjinskom narodu ili manjinskoj nacionalnoj zajednici, jeziku, vjeri ili uvjerenju, političkom ili drugom mišljenju, polu, promjeni pola, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji i/ili interseks karakteristikama, zdravstvenom stanju, invaliditetu, starosti, imovnom stanju, bračnom ili porodičnom statusu, pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i drugim ličnim svojstvima;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zabranjuje svaki oblik diskriminacije i propisuje mjere zaštite od diskriminacije za lica ili grupe koje mogu biti izložene različitim oblicima diskriminacije; • obezbjeđuje sigurnost posjeda.
Zakon o socijalnom stanovanju (Službeni list br. 027/13, 001/15, 042/15 i 047/15)	<ul style="list-style-type: none"> • propisuje pravo na socijalno stanovanje koje mogu ostvariti fizička lica koja nemaju stan ili drugi stambeni objekat, ili lica čiji stambeni objekti ne zadovoljavaju odgovarajući standard i koja iz svojih prihoda ne mogu obezbijediti drugo stambeno rješenje; • propisuje da se pravo na socijalno stanovanje ostvaruje na način što država ili jedinica lokalne samouprave obezbjeđuje stanove za zakup, dodjelu građevinskog zemljišta za izgradnju socijalnog stanovanja, obezbjeđivanje građevinskog materijala za izgradnju novog ili rekonstrukciju postojećeg stambenog objekta, davanje subvencija za socijalno stanovanje i odobravanje dugoročnih kredita korisnicima socijalnog stanovanja.
Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (Službeni list br. 020/11 i 020/15)	<ul style="list-style-type: none"> • obezbjeđuje pravnu pomoć ranjivim grupama putem odjeljenja sudova, gdje lica mogu dobiti besplatne pravne savjete od ovlašćenih advokata.

Prilog D: Matrica prava za naknade (RAP)

UTICAJ/VRSTA GUBITKA	POGOĐENA LICA/NOSIOCI PRAVA	PRAVA U PRINCIPU/POLITIKA NADOKNADE
ZEMLJIŠTE		
Trajni gubitak zemljišta (ako je potrebno, usljed nepredvidivih i nepredvidivih okolnosti), uključujući neriješene istorijske imovinsko-pravne zahtjeve koji se odnose na parcele koje su dugo bile u posjedu, upravljanju i korišćenju Željeznice Crne Gore (ŽCG) za željezničku infrastrukturu i operacije, gdje takvo korišćenje može poticati iz ranijih postupaka eksproprijacije ili administrativnih prenosu	(a) Lica koja imaju formalna zakonska prava na zemljište (b) Lica koja nemaju formalna zakonska prava na zemljište ili imovinu, ali imaju zahtjev koji je priznat ili prepoznatljiv prema zakonima Crne Gore (c) Lica koja nemaju prepoznatljivo zakonsko pravo ili zahtjev na zemljište ili imovinu koju koriste	Naknada po punoj zamjenskoj vrijednosti, definisanoj kao metod procjene koji obezbjeđuje naknadu dovoljnu za zamjenu zemljišta, uključujući sve potrebne transakcione troškove. Gdje postoje funkcionalna tržišta, zamjenska vrijednost je tržišna vrijednost utvrđena od strane nezavisnog i ovlaštenog procjenitelja, uvećana za transakcione troškove. Gdje tržišta ne postoje, zamjenska vrijednost može se odrediti alternativnim metodama (npr. procjenom vrijednosti proizvodnje zemljišta). Metod procjene mora biti dokumentovan i uključen u relevantne planove preseljenja. Transkacioni troškovi uključuju administrativne takse, troškove registracije ili vlasništva, razumne troškove preseljenja i slične troškove u skladu sa ESS5 i nacionalnim zakonodavstvom. Gdje je moguće, može se ponuditi kompenzacija „zemljište za zemljište“. Specifične mjere biće definisane u planu preseljenja za konkretnu lokaciju (RAP), ukoliko bude potreban.
Gubitak imovine, uključujući usjeve	(a) Lica sa formalnim pravima na imovinu (b) Lica bez formalnih prava, ali sa zahtjevom priznatim prema zakonima Crne Gore (c) Lica bez prepoznatljivog prava ili zahtjeva	Naknada po punoj zamjenskoj vrijednosti, definisana kao metod procjene koji obezbjeđuje naknadu dovoljnu za zamjenu zemljišta, uključujući sve neophodne transakcione troškove povezane sa takvom zamjenom. Transkacioni troškovi obuhvataju administrativne takse, troškove registracije ili prenosa vlasništva, razumne troškove preseljenja, kao i sve slične troškove koji se nameću pogodnim licima u skladu sa ESS5 i nacionalnim zakonodavstvom.
Privremeno zauzimanje zemljišta za potrebe izgradnje (npr. manevrisanje mehanizacije, privremeni pristupni putevi, skladištenje materijala)	Vlasnici zemljišta, zakupci, korisnici zemljišta (formalni i neformalni)	Naknada za privremeno korišćenje zemljišta u visini tržišne zakupnine za period zauzimanja; naknada za oštećene usjeve ili imovinu po zamjenskoj vrijednosti; vraćanje zemljišta u prvobitno stanje nakon završetka radova.
Oštećenje privatne imovine uzrokovano građevinskim radovima ili mehanizacijom izvodača	Vlasnici, zakupci i korisnici pogođene imovine (formalni i neformalni)	Popravka oštećene imovine ili naknada po punoj zamjenskoj vrijednosti. Šteta će biti dokumentovana i blagovremeno riješena kroz procedure izvodača i mehanizam za prigovore u okviru projekta.
Privremeno ograničenje pješačkog ili kolskog pristupa stambenim objektima, poslovnim objektima ili objektima od javnog značaja usljed radova na ili u blizini željezničkih prelaza	Vlasnici nepokretnosti, zakupci, vlasnici/operatori poslovnih subjekata, korisnici pogođenih objekata, hitne službe	Blagovremeno obavještanje o radovima; obezbjeđivanje sigurnog alternativnog pristupa gdje god je to moguće; privremene mjere upravljanja saobraćajem i odgovarajuća signalizacija; brzo uspostavljanje normalnih uslova pristupa nakon završetka radova. Posebna formalna obavještenja dostavljaju se svim hitnim službama (Ministarstvo unutrašnjih poslova, hitna medicinska pomoć, policija, vatrogasna služba, Crveni krst i druge nadležne službe) kako bi se osiguralo nesmetano pružanje neophodnih hitnih usluga lokalnom stanovništvu bez prekida.
Privremeni prekid poslovanja usljed građevinskih aktivnosti	Vlasnici poslovnih subjekata	Mjere za minimiziranje prekida, uključujući blagovremeno obavještanje, upravljanje pristupom i odgovarajuću signalizaciju. U slučajevima kada privremena ograničenja pristupa dovedu do dokazivog gubitka prihoda, obezbjeđuje se naknada za izgubljeni prihod u visini verifikovanog neto prihoda izgubljenog tokom perioda prekida, na osnovu dokumentovanih prihoda, tržišnih stopa ili razumnih procjena kada formalna evidencija nije dostupna, i to isključivo za gubitke koji su direktno uzrokovani projektom.
Uticao na ranjive grupe	Ranjiva pogođena lica (PAPs)	Pored gore definisanih prava, ranjiva pogođena lica mogu dobiti ciljanu dodatnu podršku kako bi se obezbijedio pravičan tretman i obnova izvora prihoda. Konkretno mjere biće utvrđene tokom socio-ekonomskih istraživanja i konsultacija sa pogođenim licima.
Uspostavljena trajna službenost na imovini (npr. pravo prolaza preko zemljišta ili nepokretnosti)	Vlasnik imovine (uključujući vlasnika sa pravno prepoznatljivim zahtjevom)	Naknada za umanjenje tržišne vrijednosti zemljišta ili imovine usljed uspostavljanja službenosti; naknada po zamjenskoj vrijednosti za pogođene usjeve, voćnjake, rasadnike itd. u skladu sa relevantnim djelovima ove matrice; naknada za svaki trajni gubitak prihoda usljed službenosti, procijenjena po zamjenskoj vrijednosti od strane ovlaštenih procjenitelja, uz procjenu potencijalnog neto prihoda zemljišta nakon uspostavljanja službenosti.
Neutvrđen uticaj	Bilo koje od gore navedenih lica	Svaki neutvrđeni uticaj biće ublažen u skladu sa principima i ciljevima ovog Okvira za preseljenje (RPF).

Prilog E: Formular za žalbe (za javnost)

OBRAZAC ZA PRIGOVORE –	
INFORMACIJE O LICU KOJE PODNOSI PRIGOVOR	
Referentni br.	
Puno ime i prezime Napomena: možete ostati anonimni ukoliko to želite ili zatražiti da se vaš identitet ne otkriva trećim stranama bez vašeg pristanka	Ime _____ Prezime _____ ☐ Želim da podnesem prigovor anonimno ☐ Zahtijevam da se moj identitet ne otkriva bez mog pristanka
Kontakt informacije: Molimo označite na koji način želite da budete kontaktirani (pošta, telefon, e-mail)	☐ Poštom: Molimo navedite adresu: _____ ☐ Telefonom: _____ ☐ E-mailom _____ ☐ Ne želim da budem kontaktiran/a i pratiću rješavanje putem web stranice Ministarstva saobraćaja
Preferirani jezik komunikacije:	☐ Crnogorski ☐ Drugo (navedite) _____
Opis incidenta ili prigovora:	Šta se desilo? Gdje se desilo? Kome se desilo? Koje su posljedice problema?
Datum incidenta/prigovora:	☐ Jednokratni incident/prigovor (datum _____) ☐ Desilo se više puta (koliko puta? _____) ☐ U toku (problem i dalje traje)
Šta biste željeli da se preduzme kako bi se problem riješio?	
Potpis: _____ (nije obavezan u slučaju anonimnih prigovora) Datum: _____	
Molimo da ovaj obrazac dostavite na: Ministarstvo saobraćaja N/R g-đi Sonji Mamić zalbenimehanizam.ttfp@msa.gov.me Adresa: Rimski Trg 46 81000 Podgorica	